

YAZI-YORUM

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi 39. Sayı

YAZI - YORUM SUÇ ORTAKLARI

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

İlknur Demir

Figen Şahin

Editör

Didem Dilmen

Çizer

Şaranur Yaşar

İlknur Demir

Zeynep Eşin

Gönül Malat

Handan Kılıç

Gökçe Gökalp Doğan

Cansu Selçuk Çağlar

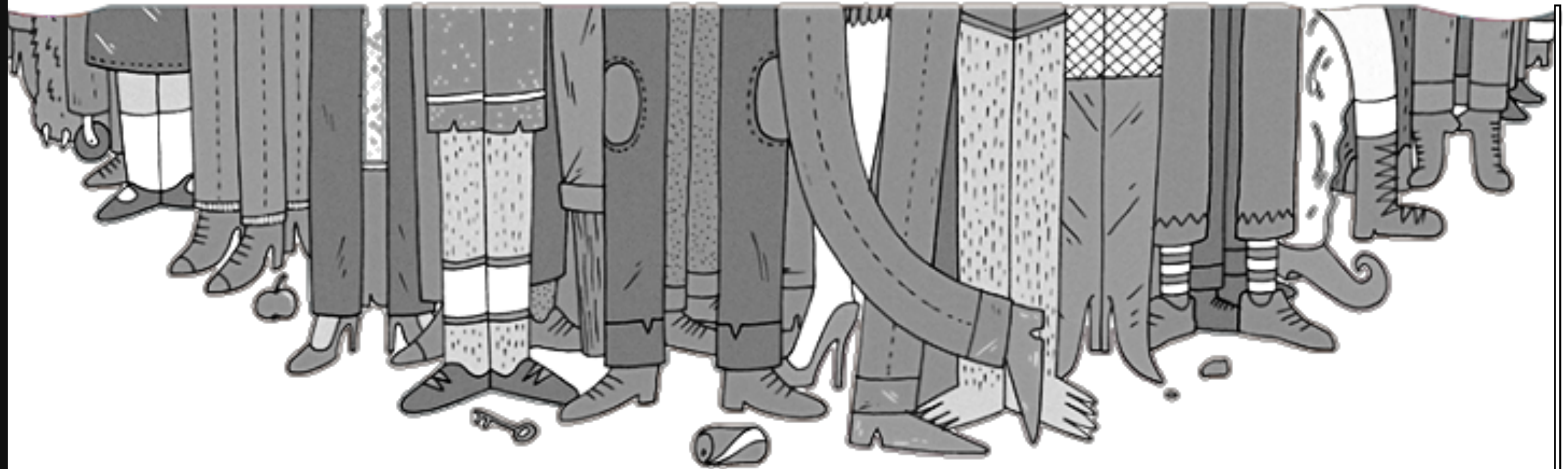
Didem Dilmen

Ayhan Ün

Aslı Esmâ Karaca

Nuray Narbay

Umut Kaygısız

YAZI-YORUMDAKİLER

Dosya İnceleme & Deneme

İlknur Demir- Lambalo ve Kaşa/Miheil Cavahişvili

Gönül Malat-Mezarlarınıza Tüküreceğim / Boris Vian

Didem Dilmen-Katran bebek

Aslı Esmâ KARACA- "Ötekilerin Kökeni" Üzerine

Hegelyen Bir Deneme

Gökçe Gökalp Doğan-Ağustos Işığı- William Faulkner

Zeynep Eşin-Irkçılık

Ayhan Ün- Keskin Sirke

Nuray Narbay-Eğer Tarih Öyle Olmasaydı ve Sanat

Derya Gülder- Ben Sen İsem Biz Kimiz?

Film İnceleme

Umut Kaygısız-Bang Bang

Öykü

Alper Bul-Bilinmez Yol

Aylin Karakaya-Beklenti

Cansen Çağlayan-Sınav

Şiir

Aslı Kaprol-Oyun

Ümit Şener Ta-Leke

Seçil Yücel-Karnaval

Bahar Öztürk-Sarı Çıkmazı

Zeynep Eşin

İrkçilik,

Hangi kisvenin altında yapılırsa yapılsın bir insanlık suçudur.

Bir ırkın üyesi olmayı, üstünlük ve değerlilik kaynağı saymak insan olmaktan ve insanlık ailesine ait olmaktan umudunu kesmiş bedbaht kişilere yakışır.

Öte yandan, bir insanın kendini ait hissettiği topraklara, topluma, kültüre, tarihe, değerlere tutkuyla ve sevgiyle bağlı olmasının ırkçılıkla uzaktan yakından ilgisi yoktur.

İrkçilik en çok 'duygu eksikliği' ile ifade buluyor'

İrkçi davranışları ortaya çıkaran duygular, sosyal durum ve gruplar arasındaki ilişkilere bağlı olarak gelişiyor. Buna göre ırkçı tepkiler; korku veya tehdit, kin, hor görme ve iğrenme gibi duyguların farklı kombinasyonlarıyla ortaya çıkabiliyor ve bu ırkçı davranışlar en çok 'duygu eksikliği' ile ifade buluyor. Örneğin karşısındakini yok farz ederek veya insan kimliğinin dışına çıkararak.

'Kültürel ön yargılardan kurtulmak çok zor'

Basmakalıp düşüncelerin ve ön yargıların gelenekler ve kültürle aktarıldığını söyleyen Sosyal Psikolog David Amodio, beyne işlemiş bu duygulardan kurtulmanın çok zor olduğunu belirtiyor ve bu konuda en etkili yöntemin, akla[C1] gelen her türlü ön yargıyı görmezden gelmek yaklaşımı olarak ifade ediyor. Yani beyinde ön yargıların oluşmuş olması, bunun davranışlara yansımalarını gerektirmiyor.

Kısacası insan topluluklarını sınıflamada kullanılan klasik ırk yaklaşımının, sağlam dayanaklardan yoksun olduğunu söyleyebiliriz. Zira belli bir "ırk" olarak kabul edilen bir grubun üyelerinin çeşitliliğinin, ırklar arasındaki çeşitlilikten daha fazla olabileceği genetik araştırmalarla ispatlanmıştır. Diğer yandan günümüzde artık insan grupları arasındaki farklılıkları irksal kalıtım yerine tarihsel ve kültürel mirasla açıklayan daha doyurucu sosyolojik ve antropolojik çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca irksal farklılığın savunulması ve bunun bilimsel zeminde tartışılması insan onurunun hiçe sayılmasına ve insanların aşağılanmasına hizmet etmektedir.

Dinsel-etnik-ulusal grupların hiyerarşik bir düzenle konumlandırılmaları ve bu eşitsizliği temel alan yapının hep yeniden üretilmesi olgusu varlığını sürdürmektedir. Hiyerarşik sıralamada zaman zaman değişiklikler olmakta, gruplar yer değiştirebilmektedir. Bu yapı, toplumsal olarak üç şeyi çok iyi gerçekleştirmektedir: Toplumsal eşitsizliklerin sürdürülmesi, yeni kuşakların eşitsizliklerle sosyalleştirilmeleri ve yeni toplumsal cemaatlerin yaratılması. Bir tür toplumsal hastalık olarak nitelenebilecek ırkçılık; yanlış insan ve hayat anlayışı üzerine inşa edilen dünya görüşleri olarak karşımıza çıkmakta, ona karşı nitelikli ve güçlü bir mücadele ortaya konulmadıkça da tüm toplumsal yapıya sirayet etmektedir.

İnsanlar arasındaki eşitsizliği yok sayan ve toplumsal bütünlüğe zarar veren bir sorun olarak güncelliğini korumaya devam eden ırkçılık, ayrımcılık, ötekileştirme ve dışlama eylemleriyle bağlantılı olup bu eylemleri gerçekleştirmek için "ırk" kavramını bir araç olarak kullanmaktadır. Bilimsel olarak kullanılan ırk kavramı zaman içinde değişime uğrayarak insanları fiziksel özelliklerine göre ayırtmıştır. Tarihsel geçmişte insanların fiziksel özellikleri sebep gösterilerek milyonlarca insanın öldüğü soykırım olayları yaşanmıştır. Günümüzde ırkçılığın oluşum ve yayılma görünüşlerine bakılarak toplumsal değişimlere ayak uydurduğu, değişen koşullara göre kendini güncellediği söylenebilir.

İnsanlığın tarihi gelişimi sürecinde ve modern çağlarda da kurtulamadığı bir olgu olarak görülen ırkçılık, bilgiye ulaşmanın son derece kolaylaştığı, dolayısıyla da 'başka olan'ın bilinmezliğinin büyük ölçüde ortadan kalktığı bir çağda, bu çağın insanoğluna sunduğu en özgür ifade alanı olarak sayılabilecek sosyal medyada ırkçılığın yankılarını duymak mümkün.

Ayhan Ün

Keskin Sirke

Bachmann'ın, faşizmin iki insan arasındaki ilişkide başladığına dair çıkarımı bana nedense pek doyurucu gelmemiştir hiç. Üstelik bu yollu tezlerin daima legal düzleme oturtan gizli yönleri olduğundan oldum olası kuşkulandım. Bu tezdən hareketle insanların ilişkilerde bir üstünlük mücadelesine giriştikleri ve bu huyunu aşamayacağı kadar sığ bir canlı olduğu anlamına ulaşabiliriz. Sığ sözcüğünü hoş karşılamadığınızı varsayarsak insan doğasında yatan bir sakatlık olarak değiştirebiliriz insanın bu yönünü.

Fikirler uzar gider ve irdelemenin bir noktasında insanın aslında vahşi bir güdüyle, üstün olma arzusuyla dolup taşmış bir canlı olduğunu ileri sürebilirsiniz. Fikirler önlem amaçlı pratiklere dökülmedikçe fikir olarak kalmaktadır ve bu şekilde düşünmenin zararı olmadığı gibi yararı da pek dokunmayacaktır bizlere.

Çocuk yaşlarımda, doksanlı yılların Almanya'sında, yaşadığım muhitte bisikletle gezinirken hararetli bir grup Nazi'nin saldırısına uğramam (özgürlükle özdeşleşmiş olan bisikletimi alıp bir köşeye fırlatmışlardı) ve üzerineyse sokağın öte ucunda beliren "maceraperest Türk Gençleri"nin imdadıma yetişmesi beni aksine cahilce bir aidiyet veya radikalizme sevk etmemiştir. İşin ilginç yönü, beni Nazilerin elinden alıp onlarla itişip kakışan gençler de sonrasında benim Türk olduğumu anladıklarında epey hayrete düşmüşlerdi. Oysa mühim değildir nasıl görüldüğünüz ve büyük oyunun sizi ne olarak tayin ettiğinin.

İnsaniyete bağladığım o duruşları içindi teşekkürüm, insanlık için.

İrkçılığın geçmişine yolculuk etmeye kalkıştığınızda Haçlı Seferleri'nin aksine Amerika kıtasının keşfi önünüze çıkmaktadır. İnsanın farklı olanla ilk karşılaşmasının şoku yine evriminden beri içerisinde saklı tuttuğu o üstün olma eğilimini gün yüzüne çıkarmıştır. Yeni Dünya; bereketli topraklar ve sonsuz kaynakların iştahıyla yutkunan sömürgeci toplumlar için taze bir fırsattı işte. Bilinç sahibi bir Avrupa'ya karşın Yeni Dünya'nın medeniyeti tahmin edilebileceği üzere daha naif bir yapıdaydı. Farkındalık bilinciyle beliren üstünlük eğilimi işte burada da hükmetmeyi kendisine hak görüyor, kendilerince konumlandıkları alt sınıf insanı (Untermensch) kendine hizmet etmeye, sömürülmeye lâayık buluyordu. Bu gibi kapsayıcı gelişmelerin yankıları toplumsal düzlemde daha etkili olmaktadır. Artık çoğu uyanık toplumlar hiç sıkılmadan bu yaklaşımlarının arkasında apaçık durabilmektedir, üstelik bunu yaparken ırkçılık karşıtı mesajlar vermeyi de ihmal etmeyerek: tahakküm her ne zaman ki köşeye sıkıştırsa, çıkmaza düşerse, işte o an politik hesaplarına uygun bir düşmanlık yaratmaya girişmektedir. Toplumun öteki topluma karşı nefretinin ateşlenmesi hiç de karmaşık ve sanılanın aksine suç değildir; bireyler arası düşmanlıksa az etkilidir, hatta kanun karşısında hesaba çekilmeleri daha olasıdır.

Bilimin insan yaşamına girdiği ilk dönemler: Paratoner! Kaprisli tanrıların cezalarını önlemekle büyük günah işleyeceğinize inanan taşralılar dahi ellerinde artık birer cep telefonu ile gezinmekte. Gözlem ve tümevarım karşısında tüm taşlar yerinden oynadığından beri kapitalizmin bir oyuncağı da elinden alınmış oldu. Bilim karşısında savunmasız kalan önyargı ve tabuların yerini ırkçılıkla beslemek bir zorunluluk haline gelmiştir. Emperyalist düzen için mühim değildir araç; kendini aydından daha hızlı geliştirip, bir yolunu bulup sizi yönlendirmesini daima bilir. Bireyin genele uyum sağlamaya oldum olası meyilli oluşu da ekmeğine yağ sürmektedir üstelik. Tutum ve yaklaşımıyla, kapitalizmin sınıf anlayışıyla örtüşen ırkçılık illeti giriyordur artık devreye, fark ettirmeksizin. Biz ve ötekiler. Sen üstünsün, senin hakkın; bağır çağır, bir barbar gibi...

En ileri medeniyet ve gelişmişliğe sahip olduğunu ileri süren toplumlarda bile toplumsal olarak ırkçılık olduğu gibi bireysel olarak da ayrımcılık kendini göstermektedir. İrkçilik toplumları birbirine karşı düşürdüğü gibi alt düzlemde de bireyler arası bir ayrımcılığı da beraberinde getirmektedir. Keskin sirke gibi her iki hastalıklı davranış biçimi sahiplerini önünde sonunda yok etmeye götürmektedir.

Mikro düzeydeki belirtisi ayrımcılık olan ırkçılığın ufak tefek belirtilerine bugün rastlamak mümkündür. Bizim gibi düşünenler, onlar gibi düşünenler; benim gibi, onlar gibi; bizim hakkımız, onların değil... Makro düzeydeyse tesadüfün böylesiyle karşılaşabilirsiniz: yurtları birer cennettir ve cesaretle akıl yönünden üzerlerine yoktur hani. Diyalog ve etikten yoksun oldukları ölçüde bir nefret ve ayrımcılık dili tarafından sarmalanmışlardır; dolayısıyla üstlendikleri dil ile tam olarak toplumsal bir ergenlik dönemi geçirdiklerini saklayamazlar. Önyargıları besleyen sığ bakış açısını tedavi etmenin yolu aydınlanmadan geçse bile beyinde yer edinmiş arızayı onarmak pek olası gözükmemektedir. Çocuk Hitler'i, kim bilebilir, bir zamanlar sarf ettiği hınç dolu sözlerine kulak asıp bir psikoloğa götürmek mümkün değildi ihtimal ama bugün iyi bir insan olduğuyla övünen herkes bunu yapmakla mükelleftir. Aydın kesimin de kendi yolunu bulma gayreti ve oyun kurucuların sentetik gündemleri içerisinde kaybolmaları ırkçılık gibi kötü eğilimleri başıboş bırakmaktadır. Ataerkil toplumlarda sık rastlanılan o "Siz önce erkek çocuklarınızı eğitin," sloganıyla safça tepkisini dile getirdiğine inanan feminist annenin aslında tüm anneleri hedef tahtasına yerleştirmesi kadar gülünç ve beyhudedir dünya üzerindeki ırkçılığı yok edebilme çabası. Günümüzde artık yaşamın parçasına dönüşen ve gayet doğal karşılanan, üstün gelenin zaferle taçlandırıldığı boks, futbol ve estetikten yoksun olduğu kadar üstün gelme tutkusuyla yanıp tutuşan spor dallarında aralara serpiştirilen "İrkçılığa hayır" mesajı kadar gülünç bir çelişki gibisi var mıdır? Kültürel yarışmalar ve hatta entelektüel düzlemde şekil bulan fikir ekolleri de içlerinde ayrımcılığı, üstün olma arzusunu barındırmıyorlar mı? Mesele insanın nasıl yaşaması gerektiği sorusundan sapmış, bir üstünlük mücadelesine dönüşmüştür. Kötüye eğilimli insanın genel tasdikidir başta yok edilmesi gereken. Burada kötü kavramının yerel normlardan arındırılmış, evrensel değerlerden hareketle tanımlanması şarttır. Ancak sağlam bir engel oluşturarak kötü niyetlinin önünde dikilebilirsiniz ve bu görüşten hareketle ister istemez yine sanatın rolü karşımıza çıkmaktadır. İrkçilik olmadan kapitalizme sahip olamayacağınız gibi yaratıcı bir toplumda da ırkçılık hastalığı asgari düzeyde baş gösterebilecektir. Sömürgecinin kirli oyununa gelmediğinize ve uyurgezer bir toplum olarak yaşamınızı öyle veya böyle sürdürebildiğinize inanıyorsanız, o halde çoktan yaratıcılıktan uzaklaşıp sığıla teslim olmuşsunuz demektir. Tersine, yaratıcılığa ve bilimsel gelişmelere ayak diremeyen bir anlayışa sahipseniz yine düzenin oyunları içerisine çekilmeye de adaysınızdır. "Sen üstünsün, büyüksün, öteki alt sınıf..."

Yaratılan alt sınıftan sıyrılamamanız için türlü entrikalar çevrilir. Sömürü düzeninin kandırılmış muhafızları düğmeye basılmış gibi sistematik aralıklarla belirirler; saldırıya uğrayan heykeller, yakılan kitaplar... Öte yandaysa, "ben"lerle bezeli şairane cümleler dizmekle meşgul bir aydın kesim. Artık apaçık ortadadır ki geneli iyi adına şekillendirmek tikelden mümkün görünmemektedir. İhtimal yukarıdan aşağıya tutulan bir ışığın gerekliliği tartışılmaya başlanacaktır. Bunu kabaca "barbarlığı barbarlıkla sonlandırmak"tan ziyade kararlı, ayırıştırıcı bir dilden sakınarak ve kucaklayıcı bir samimiyetle başarabilecektir insanlık. Ergenlik safhasından çıkabilen toplumlardan tüm insanlığı kapsayacak ortak bir eğitim, adalet gibi evrensel değerlerin yaşatılması fikrini hayal etmek ihtimal şu an için çok erken. Tüm bunlar ancak art niyet ve sömürgeci yaklaşımdan sıyrılabilmiş bir insanlıktan beklenebilirdi zaten.

Ne yazıktır ki kısıtlı ve samimiyetten uzak o "İrkçılığa hayır" mesajlarının yararlı olmadığı açıktır. İnsan ergenlikten sıyrılıp, yaşamın bir yarışma ve üstünlük mücadelesi olmadığı bilincine ulaştığında yeteri düzeyde olgunluğa da erişecektir. Ancak bu şekilde ırkçılık sorunu üzerine gidebilecek ve inandırıcı olacaktır. O zamana dek herkes pek bir üstün...

Aylin Karakaya
Beklenti

Öykü

*Sen aptal bir masala inanıyorsun
Kanatlarında mavi kuşların
Yalnız bir bulutsun oysa
Yeryüzüne inmekten korkan*

Uzun zamandır görüşmüyordum onunla. Aynı şehirde ama farklı yollardaydık artık. Bu koca şehrin herkesi yutan midesinde birbirimize dokunmadan savruluyorduk. Yalnızlığa alışmıştım. Çok da insan canlısı değilimdir aslında. Hani öyle çat kapı komşu muhabbetleri yok bende. Kitabımı okur, çayımı içer, örgümü örerim. Gelemiyorum samimiyetsiz ilgilere. Şehrin aslında birbirini hiç tanımayan ama hep iç içe olan insanlarına gelemiyorum. Şimdi temmuzun ortasında yağan yağmuru seyrederken onu çok özlediğimi hissediyorum. Aramalıyım. Fikrimi değiştirmekten korktuğumdan hemen elim tuşlara gidiyor. Bu tuşlar bile heyecanlandırıyor beni, biraz sonra onun tatlı sesini duyacağımı bilmek ellerimi titretiyor.

“Alo, anne?”

“Kızım merhaba müsait misin?”

“Beş dakikam var annecim, söyle.”

“Canım, ne zamandır görüşemiyoruz, yarın uygunsan çay içelim diyorum, güzel bir yer buldum.”

“Haaa, çay mı diyorsun?”

“Evet...”

“Ayarlamaya çalışacağım nerede?”

“Anadoluhisari’nda bir yer, konumunu atarım, yemyeşil. Sana da biraz nefes olur.”

“Ah! Anne nefes alacak vaktim mi var? Neyse gelmeye çalışırım. Yarın mı demiştin?”

“Evet.”

“Tamam, görüşürüz, kapatıyorum, öptüm.”

Bu kısacık konuşma nasıl da kalbimin ritmini değiştirdi. Biraz önce ayağa kalkmaya mecali olmayan ben, şimdi odadan odaya geçiyor, etrafı topluyor, küçük bir çocuk gibi zıplıyordum. Yalnız yaşıyor olmama rağmen düzeni severim. Evim hep bir misafir beklermişcesine temiz ve pak. Artık bu yaşta yapacak çok bir işim olmadığından tüm enerjimi eve harcayabiliyorum. Bu yüzden koşuşturmam çok uzun sürmedi. Sonra telaştan ve mutluluktan boş yere vakit geçirdiğimi fark ederek yatak odama geçtim hemen, gardırobumu açtım ve en güzel elbiselerime göz gezdirdim. “Hangisini giysem?” Genç kızken Mehmet’le bulduğum an geldi aklıma, gülümsedim. Şimdi hayatta olsaydı da beraber, el ele gitseydik kızımızı görmeye. Bugün özlemlerimi biriktirdiğim, üst üste döşediğim bir gün. Geçmişini hatırlamadan edemediğim. Mehmet’le ilk buluşmamızda maviyi seçmiştim. Yine öyle yaptım. V yakalı, kısa kollu, eteği kloş elbisemi yakıştırdım kendime. “Lütfen yarın yağmur yağmasın” temennisiyle çıkardım dolaptan elbisemi. Küpe de seçmeliydim üstüne, şifonyere yöneldim hemen. Çekmecemi açacakken küçük, minicik kızım gülümsedi çerçevenin içinden. Ne güzel günlerdi... Onu ilkokula götürdüğüm, telaşla hepimizin evden çıktığı günler.

“Çantayı hazırladın mı akşamdan?”

“Evet anniş hepsi hazır.”

“Gel saçlarını öreyim.”

En sevdiğim ana gelmiştik. Yumuşacık kumral saçlarına dokunmak, onları taramak. Ortadan ikiye ayırmak sonra parmaklarımın arasındaki dansını seyretmek. Ben saçlarını örerken o hiç susmazdı. Sürekli konuşurdu. Takip edemezdim söylediklerini, konudan konuya atlardı.

“Bugün matematikten sınav var, çok heyecanlıyım. Anne biliyor musun, öğretmen dün Ali'nin kulağını çekti. Kulak niye çekilir anne? Yani tamam anlıyorum, canı acısın diye. Ama bir öğretmen niye çocuğunun canının acımasını ister? İstememeli değil mi anne? Ali hiç ağlamadı ama çok cesur çocuk. Geçen gün bana çiçek getirmiş, papatya. Saklıyorum hâlâ. Türkçe kitabımın arasına koydum. Dümdüz oldu, sarardı. Ama hâlâ çok değerli. Anne eskisek de değerli kalır mıyız?”

“Kalırız” demiştim ona, gençliğin verdiği toylukla. Şimdi yalnızlığıma bakıyorum da emin değilim verdiğim cevaptan.

Mavi elbisemin üzerine yakışacak küpeyi de seçtikten sonra yatak odamda işim bitmişti. Bugünün çabuk geçeceğinden emindim. Yarına dair umutlarımız varsa bugünü geçirmek kolaydı. Tüm hazırlıklarımı tamamladım ve hep oturduğum koltuğuma kurulup huzurla örgümü aldım elime. Yarın kızıma bir hediye de alsam mı diye düşündüm. Yok, yok ne alacaktım ki, her şeyi vardı. Şöyle beni hatırlatacak bir şey olsun. Tamam, küpelerim! Biraz önce özenle kutusundan çıkardığım akik küpemi vermeye karar verdim. Evet etkileyici bir fikir. Bunları bana babası almıştı. Onun için de çok değerli olmalıydı. Hem konuşacak bir konu olurdu aramızda böylece. Yoksa ne soracaktım, sohbeti nasıl başlatacaktım bilmiyorum. Konuyu evliliğe getirsem kızacaktı yine.

“Çok yoğunum, çok çalışıyorum, ne evliliği, ne çocuğu anne?” diye azarlayıverecekti.

“Sen kendin için istiyorsun bunları, torunun olsun, sevesin, oyalanasın diye, beni düşünmüyorsun ki.”

Bilse keşke onu ne kadar düşündüğümü. Çocukluk sohbetleri ile avunduğumu. Çeyiz sandığından çıkarır gibi dantelleri eskiye, çok eskiye döndüğümü. Bilse arardı arada bir telefonla da olsa. Ama hep meşgul, hep meşgul, arayacak vakti yok ki. Kapım çalsa bir gün aniden, açsam bakkalın çırağı geldi diye. Sonra göz göze gelsek, kolundan tuttuğum gibi oturtsam karşıma seni. Pır pır atan yüreğimin sesini susturup sadece seni dinlesem.

“Bir keresinde o çok sevdiğin Ali itmişti seni merdivenlerden. Dizin kanamıştı, ağlaya ağlaya eve gelmiştin hatırlıyor musun?” desem,

“Hemen temizlemiştik yaranı oksijenli suyla sonra tentürdiyot. Telaşla art arda gelen üfürükler yanan yere. Kanayan kısmı temizlemiştik ama esas yaranın gönlünde açıldığından emindim. Çünkü biliyordum Ali'nin senin ilk aşkın olduğunu. Ama sonraki aşklarından hiç haberim olmadı. Kapandı kapılar” desem.

Ne zaman kaybettik birbirimizi güzel kızım? Ergenliğin o taşlı, dikenli yolculuğunda mı? Sana çok karıştığımızı düşünüp ipleri kopardığında mı? Gözlerine bakıp aklından geçenleri okumayı ne zaman bıraktım, bırakmak zorunda kaldım? Bu şehir herkesi acımasızca örseledi. Çok katlı mezarların içine gömdü. Ama yarın olacak, yarın olacak ve ben seninle saatlerce konuşacağım. Dinlesen de dinlemesen de.

Gece çok huzurlu geçmedi, rüyalar gördüm karmakarışık. Yine de sabah dinç kalktım. On bir gibi buluşalım demiştim, zamanından çok çalmamak için. Hazırlandım ve çıktım. Arabayla Anadoluhisari'na varana kadar geçtiğim hiçbir yeri hatırlamıyorum. Çünkü sadece buluşmaya odaklıydım. Bahsettiğim yemyeşil çay bahçesine geldiğimde ortalık sakindi. Sessizlik kumruların atışmalarıyla daha da anlam kazanıyordu. Hele erguvanlar... Etrafa asil ve mor dalgalar bırakarak ilerliyor, masalsı güzelliğini cesurca sergiliyordu. Çiceklerin kokusu sarmıştı etrafı.

Biraz ileride ulu çınarlar gövdeleriyle haşmetliydi. Küçük bir koru oluşturmuşlardı sayılarıyla.

Yerlerde ürkek yürekleriyle gezinen serçeleri görünce daha da emin oldum doğru yere geldiğime. İşte bu serçeler gibi ufacık adımlarla ilerleyip kızımın gönlüne konacaktım tekrar.

Bana yine eskisi gibi bakacaktı. Ellerini tutacaktım hoyrat rüzgarlardan korumak için. Ve bırakacaktım avuçlarına mavi küpeleri babasının dudaklarından bir öpücük misali.

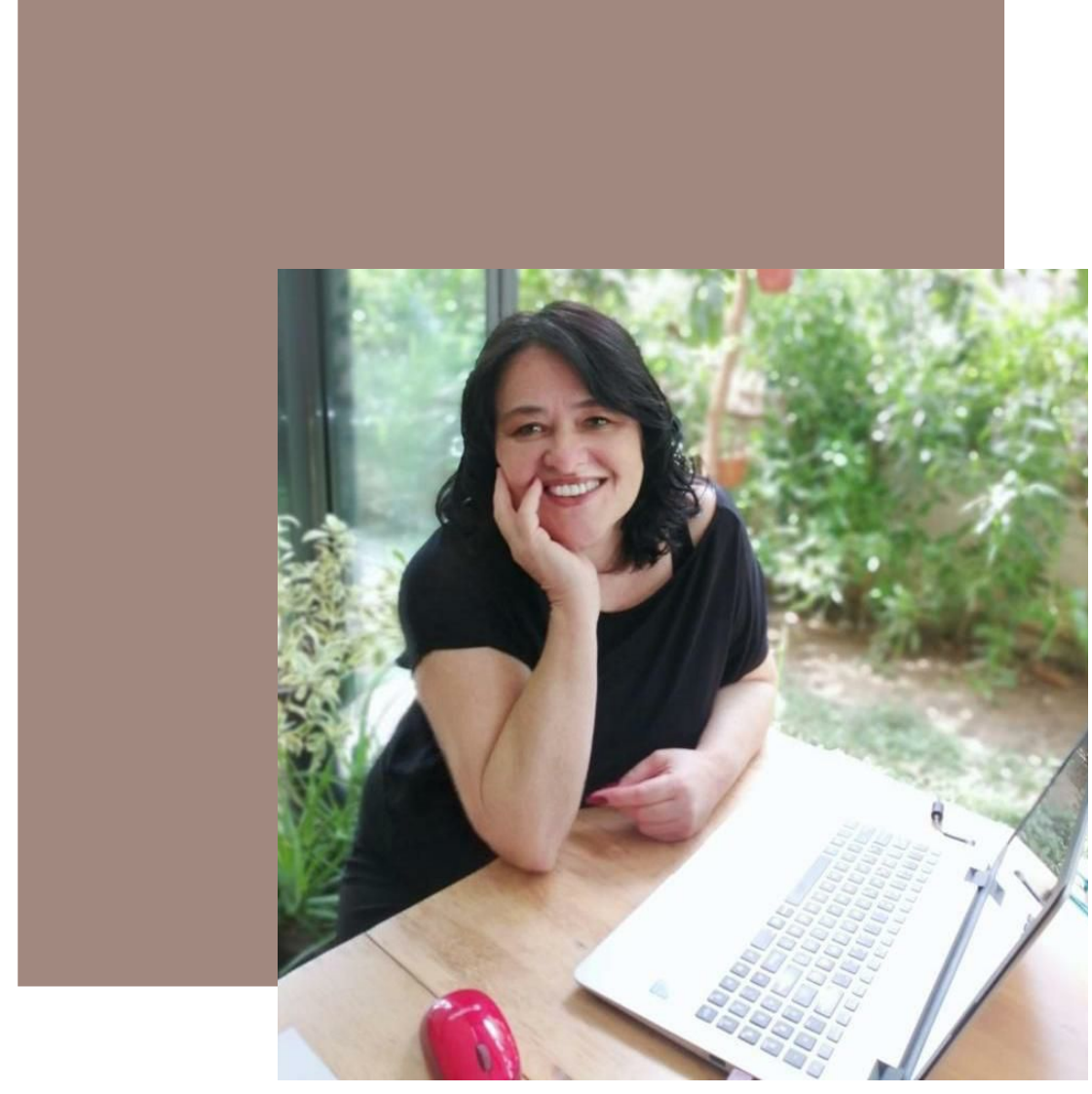
Onu beklerken bir çay söyledim. Eli kulağında şimdi gelirdi. Dumanı tüten bardağa bir türlü vazgeçemediğim şekeri attım, karıştırdım. Kaşığı bardağın içindeki her devinimi bana uzun bir zaman dilimi gibi geliyordu. Beklemek zor. Bir defa, iki defa, üç defa döndürdüm kaşığı. Bir yıl, iki yıl, üç yıl geçti ömrümden. Ve aniden telefonun sesiyle irkildim. Çantamın içinden çıkardığım telefonun ekranında “kızım” yazıyordu.

“Alo”

“Annecim merhaba, kusura bakma ne olursun, acil bir iş çıktı, gelemeyeceğim. Başka zaman buluşuruz olur mu?”

İlknur Demir

Lambalo ve Kaşa Miheil Cavahişvili

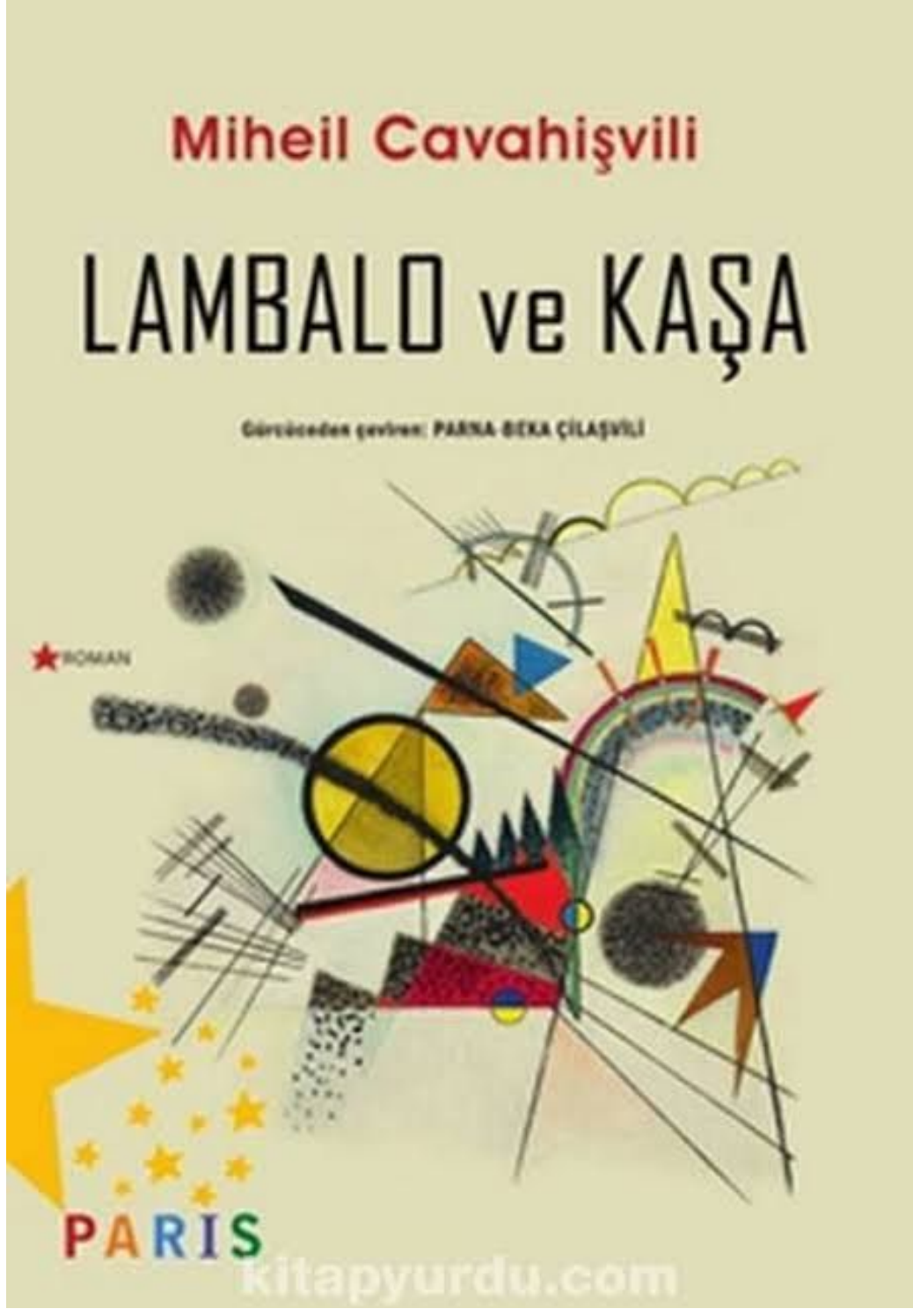
Kitap İnceleme

Rus Çarlığı döneminde Urmiye Gölü çevresinde geçen Miheil Cavahişvili'nin yazdığı Paris Yayınları tarafından Türkçeye kazandırılan "Lambalo ve Kaşa" adlı roman, bu dönemde Çarlığın izlediği din politikası sonucunda, farklı dinlere mensup halklar arasında ırkçılığa varan ayrımcılığı konu ediyor. Roman hakkında yazıma geçmeden önce 1917 Devrimine kadar Çarlık Rusyası ve Urmiye Gölü hakkında bazı tarihsel bilgilerden söz etmenin aydınlatıcı olacağını düşünüyorum.

Çarlık döneminde ülkede bulunan farklı etnik toplulukların ayırt edici özelliği din idi. Etnik toplulukların belli bir sosyal statüye bağlı olabilmeleri, bu dini kimliklere bağlıydı. Resmi din olarak Ortodoks Hıristiyanlığı seçen Rus Devleti, diğer inançlara karşı oldukça sert bir tutum izliyordu. Peki neydi ülkede bulunan diğer dini kimlikler? Katolik Hıristiyanlık, Protestanlık, Müslümanlık, Yahudilik, Budizm ve hatta Putperestlik ve Paganizm. Bu kadar çeşitli dinin bir arada olması oldukça demokratik görünse de işin aslı öyle değildi. Devletin bekası açısından hoşgörülü gibi davranılıyor fakat Ortodoksluktan sapma girişiminde bulunanlar kovuşturuluyor, diğer dini görüşleri benimseyenleri ise Ortodoksluğa döndürmek için bazı kurumlar tarafından misyonerlik çalışmaları yapılıyordu. Roman Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru henüz 1917 devriminin gerçekleşmediği, Bolşeviklerin iktidarı henüz ele geçirmediği bu zaman diliminde geçmektedir.

Ben dili ile yazılmış romanın anlatıcısı ve ana karakteri, Kızılhaç tarafından Urmiye Gölü'nün çevresindeki yerleşim yerinde bulunan hastanenin yönetimine getirilmiş bir doktordur. Hastane yönetiminin kiliseye ve kilise adına gerek maşalık gerekse provokatörlük yapanların eline geçmiş olduğunu görmesi, doktoru zorlu bir mücadelenin içine sürükler. Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Urmiye Gölü'nün çevresinde yaşanan bu olayları konu alan ve siyasetin, dinin ve milliyetçiliğin insanlar üzerindeki yıkıcı etkisini anlatan roman, eğer taraf olmazsan, ırkçılığın silahlarını sana doğrultacağı gerçeği ile yüzleştirir okuru. Irk, dil ve din uğruna savaşlar yapıp kanlar dökülmesinin beyhudeliğinin anlatıldığı romanın konusu, din ve siyaset görevlileri ve bu görevlilere koşulsuz biat eden kendi kişiliği olmayan zavallı maşaların yaptıkları acımasızlıklardır. Belki de üzerinde düşünmemiz gereken ana konu budur. Kötüye yardım edenler olmasaydı dünyada bu kadar kötülük olur muydu?

Romanda, Gürcü şair Şato Rustavelli'ye göndermeler yapan yazar, Rustavelli'nin Kaplan Postlu Şövalye şiirinin birlik, bütünlük, dostluk, sevgi, sadakat, fedakârlık, vatan sevgisi gibi tüm izleklerini romanında kullanmıştır.

Romana adını veren, Lambalo ve Kaşa birbirine taban tabana zıt iki karakterdir. Lambalo, iyi niyeti, dostluğu, adaleti, cesareti temsil ederken Kaşa ise, kötülüğü, maşalığı, provokatörlüğü temsil etmektedir. İyi ve kötünün galip gelme mücadelesidir anlatılan.

Sınırları çizilmiş tüm topraklar üzerinde yaşamın ilk ne zaman başladığı bilgisi elimizdeki arkeolojik çalışmalarla sınırlıdır. Aynı topraklar üzerinde birden fazla ulus, etnik grup yaşamlarını sürdürmüş, ekip biçmiş, doğmuş ve ölmüştür. Romanın mekânı, Urmiye gölü ve çevresidir. Bilinen en eski uygarlıkların yaşadığı kadim topraklardır burası. Tarihsel olarak incelediğimizde, bugün İran sınırları içinde bulunan Urmiye Gölü pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.

Süryanice "Su beşiği" anlamına gelen Urmiye'ye, Araplar ve Suriyeliler 'Urmiya', Persler 'Urumi', Türkler 'Urumiye' Ermeniler 'Ormi' demişlerdir. Şöyle diyor romanın anlatıcısı Urmiye gölünden söz ederken.

"Gerçekteyse yok olmuş olan, Medler aklıma geliyordu. Bir zamanlar bu gölün etrafında Medlerin soylu atları cirit atıyordu. Öyle zamanlar vardı ki, Urmiye etrafında cins cins Gürcü atları da kişiyor ve alemlerimiz de dalgalanıyordu. Şimdi ise aynı yolları Don atları aşındırıyor ve üç renkli bayraklar yol gösteriyordu. Sürekli dönüp duran bu ezeli ve ebedi dünya için tüm bunların ne önemi vardı ki."

Gerçekten böyle değil midir? Dünya kendi halinde dönüp durur bizler ise bu dönüşe anlamlar yükler, kendi kutsallarımızı yaratır ve bu kutsalları bizden olmayanlara dayatırız. Bir rivayete göre de Zerdüşt'ün doğum yeridir Urmiye.

"Bir zamanlar, dört bin yıl kadar önce, bu gölün kıyısında, adı "Yaşlı Deve" anlamına gelen Zerdüşt, tanrı için Behram ateşlerini yakmıştı."

Birçok medeniyete evsahipliği yapmış ve birbirinden farklı hanedanlık, beylik ve devletin egemenliğine geçen bu kadim şehir şu an İran sınırlarında bulunmaktadır. Geçmişte Asurlular, Urartular, Persler, Partlar, Sâsânîler, Oğuzlar, Azerbaycan Atabaegleri, İlhanlılar, Çobanoğulları, Timurlular, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safevîler ve Büyük Selçuklu Devleti'nin hâkimiyetine girmiş ve XVI. yüzyılın sonlarında kısa bir süre Osmanlı Devleti tarafından daha sonra da Ruslar tarafından yönetilmiştir.

Yönetimi bu kadar değişen topraklarda hangi ırk saf haliyle kalmış olabilir ve neden böyle bir beklenti içine girer insanoğlu? Romanın geçtiği zaman diliminde, Gürcülere, Donlara, Asurîlere, Meçlere, Kürtlere, Acemlere ev sahipliği yapan ve tarihin her anında var olan Urmiye Gölünün çevresinde değişen sadece hanedanların, beyliklerin ve devletlerin adlarıdır. Bu gerçeği görerek vermemiz gereken cevap bellidir aslında. Toprakların gerçek sahibi doğanın ta kendisidir. Biz insanlar sadece doğanın misafirleriyiz. Geleceğiz ve bir süre sonra gideceğiz.

Elbette gün gelip savaşlar biter, silahlar susar ama sözde barış zamanlarında silaha dönüştürülen ırkçılık varlığını sürdürmeye devam eder. Renk, dil, din ayrımıyla insanlığın başına musallat olan ırkçılık, mutasyona uğrayarak yeniden ve yeniden saldırılarına devam eder.

“Yeni ırkçılık” olarak adlandırılan kültürel farklılıklarla toplumları bölmeye parçalamaya ve yönetmeye devam eden bu virüs, insanlığın gözle görülmeyen en büyük düşmanıdır. Yazar Miheil Cavahişvili'nin Lambalo ve Kaşa romanında dediği gibi.

“Görünen silahlarımızı bırakıp, görünmeyen silahlarımızı kuşandık.”

İçinde yaşadığı toplumun yönetim şeklinde var olan dayatmalara söyleyecek sözü olan yazarlardan biridir Miheil Cavahişvili. Topluma yön vermesi değil elbet ama karanlığı edebiyat aracılığı ile gösterme bilincine sahip, Cavahişvili gibi yazarların elbette sorumluluklarının sadece kendilerine karşı olduğu düşünülemez. Bu bilinçli bir tercih olmasa bile. Onların bir meseleleri vardır. Miheil Cavahişvili de, çarlık yönetimini ve onun dini baskılarını yazılarında şiddetle eleştirir. Elbet bu eleştirel yazım cezasız kalmayacaktır. Dönemin iktidarının baskılarına dayanamaz ve ülkesini terk eder. Sahte pasaportla ülkesine geri döndüğünde ise bu kez Bolşevikler tarafından yönetilmekte olan Gürcistan'ın bağımsızlığı için mücadele vermeye başlar. Bu mücadele onun 1923 yılında tutuklanıp idam cezasına çarptırılmasına neden olur. Yazarlar birliğinin araya girmesi ile idam cezasından

vazgeçilir ama 1937'de Stalin döneminde, “Büyük Temizlik” sırasında kurşuna dizilerek öldürülür. Yaşamı boyunca içinde doğup büyüdüğü ülkenin değişen tüm yönetimlerine karşı çıkan yazar, taraf olamamanın cezasını bertaraf olarak öder.

Yararlanılan Kaynak = Lambalo ve Kaşa/Miheil Cavahişvili-Paris Yayınları 1. Baskı

Leke

Siyah bir leke bedenimdeki

Ne eksğim ne fazla

Uçurumlar biriktiren rüyalarda

Göge başımla değerken

Kazırdım tırnaklarımla tünelleri

Yaşamı hep bir yanılgıyla yaşarken

Yanlış kıyafetler giyerdim

Yıktığım evlerde ahları bırakmadı peşimi

Yorulmadım kalp ağrılarından

Çirkin anılardan

İçi boş su şişesi gibi

Masanın üstünde unutanlardan

Yetişemediğim yaprak kurudu

Atladığım fotoğraflardan silindi yüzüm

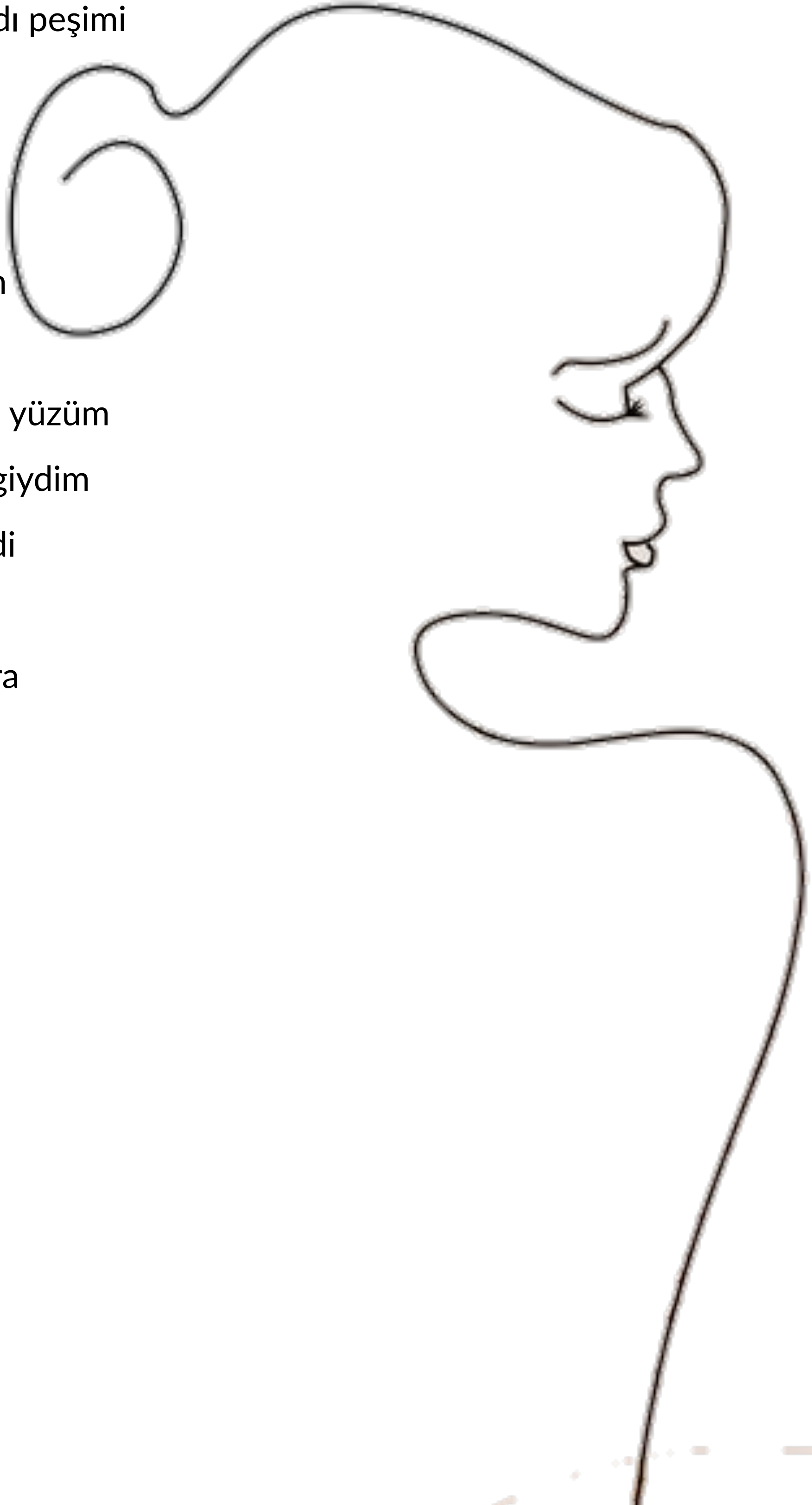
Gece ve gündüz arasındaki çizgiydim

Saat kolu bir türlü denk gelmedi

Eskimiş kokular taşıyorum

Ruhumu satmıyorum berduşlara

Sana lekesiz bir deri arıyorum

Aslı Esma Karaca

“ÖTEKİLERİN KÖKENİ” ÜZERİNE HEGELYEN BİR DENEME

Kitap İnceleme

“Vahşi doğada hayatta kalabilmenin yollarını hepimiz biliyoruz: Yuvayı korumak için kendini feda etme, dikkati başka yöne çekme, birlikte avlanma, her fırsatta av peşinde koşma. Fakat gelişmiş bir tür olan insanın kullandığı yöntemler hayvanların ya da tarih öncesi insanın kullandığı yöntemleri aşıyor. Kendi kabilemizden olmayana dışlama, düşman belleme, aciz, yetersiz ve yönlendirilmeye muhtaç addetme eğilimimizin çok uzun bir tarihi var. Tıpkı zenginlik, sınıf ve cinsiyet gibi ırk da insanlar arasında ayırım yaratmak için kullanılagelen bir araç. Bu araçların her biri iktidarla ve kontrolü elde tutma arayışıyla doğrudan ilişkili.”

Döneminin “oluşum romanı” (Bildungsroman)[1] geleneğinden etkilenen Georg W. F. Hegel, başyapıtı “Tin’in Fenomenolojisi”nde, Köle-Efendi alegorisini kullanarak ölümü göze aldırın tanınma isteğini tarifler: Bizi insan kılan şey, hayatımızı riske atarak belirli idealler için kavga etme iradesidir. Bu ideallerin en temeli “tanınma”dır. “Tanınma” isteği öyle önemlidir ki insan tanınmak için ölümü bile göze alır. Ölümü göze alan Efendi; alamayan Köle olur. Oysa hayvan için en önemlisi biyolojik varlıktır.

Ölümü göze alan ve Efendi konumuna yükselen, emek zorunluluğundan kurtulduğu için, kendini hazda yitirir. Uğruna ölümü göze aldığı ideali artık yoktur. Daha az insani yanlar olan haz ve zevk vardır. Köle ise efendinin hizmetinde doğayı dönüştürür.

Öz bilince ulaşmanın en temel araçlarından biri Köle’nin doğayı dönüştürmesidir. Efendi, durağanlık içindeyken köle, efendi için çalışarak öz-bilinçte ilerler. Bu çalışma sırasında bilim, teknoloji ve sanatları üretir. Ancak, hem kendisi hem diğerleri açısından insandan aşağı bir varlık olarak görülen Köle için hâlâ tanınma arzusu yerine gelmemiştir. Efendi’yi var eden ise bu aşağı cinsten varlıktır, köledir.

[1] Bildungsroman: Roman kahramanının nasıl ve neden bir kahraman olduğu üzerine kurulu edebi tür. Küçük yaşlarda hayat serüvenine atılan roman kahramanının zihinsel ve ahlaki gelişimi, değişimi ve nihayetinde farklılaşmasını gözler önüne serer. (Barış Yıldırım, 2013, DTCF Tiyatro Bölümü sunumu)

Kendi tarifiyle, “En Mavi Göz”de “ırk temelli bir kendinden nefret etme duygusunun sebep olduğu hasarı” ele alan Toni Morrison, “Cennet”te ırk üstünlüğünü irdelerken, “Tanrı Çocuğu Korusun”da “renk ayrımcılığı kaynaklı üstünlük inancı ve bunun sebep olduğu yanılgıları” kaleme almakla eserlerinde ırk üzerinden yürütülen ayrımcılığı tartışmaktadır.

Toni Morrison

Ötekilerin Kökeni*

Türkçesi: Ceren Demirdöğdä

*SEL

İrk nedir?" der Morrison, "genler üzerinden kurgulanmış bir hayal ürünü olmaktan başka nedir ve neden önemlidir ırk?" "İrk bir türün sınıflandırılmasıdır ve biz insan ırkıyız, nokta. Peki o zaman, bunlar nedir? Bu düşmanlık, bu toplumsal ırkçılık, bu Ötekileştirme?" diye sorarken sorusunun yanıtını da kendisi verir:

"Öncelikli fikrim, ötekileştirmenin bir yabancıya duyulan toplumsal/psikolojik ihtiyaçtan kaynaklandığı yönünde; yalnızlaşmış benliği tanımlamaya yarayacak bir "Öteki"ne duyulan ihtiyaçtan çünkü kalabalıklar içinde olmak isteyenler yalnızlık çekenlerdir hep."

Morrison, "Ötekilerin Kökeni"nde, siyah-beyaz üzerinden kurulan ırkçılığın edebiyatta, bilimde, sanatta, psikolojide, siyasette yansımalarını ele alırken bir noktada şu önemli tespiti yapar:

"Görünen o ki kişinin köleyi yabancı bir türmüş gibi sunma gereksinimi aslında kendisinin normal olduğunu doğrulamaya yönelik bir çırpınıştır. İnsan ırkına ait olan ile kati surette insan olmayı birbirinden ayırma telaşı o kadar yoğun ki gözler ister istemez aşağılanana değil aşağılayana çevriliyor. Köle sahiplerinin gotik yapıtlarda rastlayacağımız türden bir hassasiyet geliştirdiklerini söyleyebiliriz. Sanki olanca sesleriyle bağıyorlar: 'Ben canavar değilim! Canavar değilim! Güçsüz olmadığımı görün diye eziyet ediyorum bu zavallılara.' Yabancı olanın halinden anlamak tehlikelidir çünkü yabancıya dönüşme ihtimalini içinde taşır. Kişinin ırkı vasıtasıyla elde ettiği statüyü kaybetmesi demek kabul görmüş ve değer atfedilmiş farklılığını kaybetmesi demektir."

Dünya tarihindeki önemli kırılmalardan biri olmasına rağmen -Morrison'un altını çizdiği malum sebeplerden olsa gerek- unutulmaya terk edilen Haiti Devrimi, Ağustos 1791'de başlayan büyük köle ayaklanmasının sonucunda gerçekleşmiştir. 2012 yılında dilimize kazandırılan "Hegel, Haiti ve Evrensel Tarih" başlıklı eserinde Susan Buck-Morss, Haiti Devrimi ile Hegel'in ünlü efendi-köle diyalektiği kavrayışı arasındaki bağların izini sürer. Fransız Devrimi ile birlikte Haiti Devrimi'nin de çağdaşı olan Hegel'in (1770-1831) "Tinin Fenomenolojisi"nde Haiti Devrimi'ni argümanının temel taşı olarak kullandığını ifade eder.

Anti-kolonyalizmin büyük düşünürü Frantz Fanon'a göre ise, Hegel'in fenomenolojisindeki karşılıklı tanınmalar dünyası sömürge toplumunu açıklamak için elverişli değildir. Hegelci fenomenolojinin "efendi" ve "köle" kategorileri sömürge gerçekliğini çağırıştırıyor olabilir ancak Hegel bir karşılıklılık üzerinden konuşmaktadır. Sömürge dünyası ise efendiyle köle arasında bir karşılıklılığın bulunduğu ve/veya kölenin öz bilinç geliştirmeye çalıştığı bir dünya değildir. On sekizinci yüzyıl Aydınlanma Çağ'ında çoktan olumsuz bir anlama gelmeye başlamış olan "Siyah" ve "Afrika" söylemini sistemleştiren filozof olarak Hegel'in Afrika'yı yok sayan tarih felsefesinde değil ama fenomenolojisinde kullandığı köle-efendi alegorisinin Haiti Devrimi'nden azade düşünülmesi mümkün görünmemektedir.

Hegel'in köle-efendi diyalektiği insanlığın yaşantıladığı her deneyimle örtüşebilir, her döneme, her duruma, her insan topluluğuna uyarlanabilir. Devamlı bir mücadele halinde bu ikili diyalektik sürekli var olmaktadır. Taraflardan biri gönüllü olarak savaştan çekildiğinde ise köleliği kabul etmekte ve diğerinin üstünlüğünü tanımaktadır. Sınıf çatışması, sınıf ve statü farklılıkları ve bunların ortadan kalkıp kalkmayacağı konusu da Köle-Efendi diyalektiğinin içerdiği 'tanınma' kapsamında ele alınabilir.

Temelde bakıldığında, her dönemde ve toplumsal düzende efendi-köle ilişkisi görülmekle birlikte Hegel'in de ifade ettiği gibi köle ve efendi arasındaki ilişki mutlak bir değişmezlik olarak var olmamaktadır. Öz-bilincinin farkına varan birey, "köle"likten kurtulabilir. Ancak bunun için mevcut temel toplumsal yapıya karşı farkındalık geliştirmesi, kendi kendisinin farkında olması gerekir.

Bu bağlamda Morrison'un "ırk" açısından yaptığı tespitler, Hegelyen fenomenolojideki kendini var etme üzerinden okunabilir.

"İrk üzerinden yapılan tanımlamalar ve dışlamalar ne siyahlarla başladı ne de onlarla son buldu. Kültür, fiziksel özellikler ve dinsel üstünlük ve güç elde etme stratejilerinin temel taşları olarak geçmişte de kullanıldı, bugün de kullanılmaya devam ediyor. Bunu görmek için "Kafkas Irkı" teriminin tarihsel arka planını, hangi amaçlarla kullanıldığını ve nasıl gözden düştüğünü hatırlamak yeterli. Kısaca ifade etmek gerekirse, ırk dediğimiz şey iktidarın bir sonucudur."

Değerlendirmemizi kendi topraklarımızın Temel'inden bir nokta koyalım ve Temel'in Amerika'daki otobüs şoförlüğüyle başlayan hikayeye bakalım:

Bir gün otobüste siyah-beyaz tartışması çıkar, siyahlar arkaya beyazlar öne kavgası. Temel bakar olacak gibi değil, cebinden tabancasını çıkarıp iki el havaya ateş eder: "Bana bakın, bundan sonra siyah-beyaz yok, hepiniz mavisiniz. Anlaşıldı mı?" Otobüstekiler donakalır, herkes sessizleşir ve tartışma biter. Otobüs yoluna devam ederken dikiz aynasından yolcuları izleyen Temel ani bir frenle durur. "Haydi bakalım şimdi koyu maviler arkaya, açık maviler öne otursun!"

Bizim Temel, "Ötekileştirme" tutumunun iki ucunu temsil ediyor: Farklılıkları yok saymak ve ilk fırsatta farklılıkları bir kez daha ayrımcılık zemini haline getirmek...

"İnsan"lığımız temelinde ikisinden de kurtulabilmektedir kurtuluşumuz.

Kaynaklar

1. Toni Morrison, "Ötekilerin Kökeni", Çev.:Ceren Demirdöğdü, Sel Yayıncılık, İstanbul: 2019.
2. Barış Yıldırım, "Karaktere Hegel'den Bakmak" 2013, DTCF Tiyatro Bölümü'nde yapılan sunum.
3. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/192/1518.pdf>
4. <https://terrabayt.com/dosya/kolonyalizm/hegel-afrika-ve-anti-kolonyalizm-karanligin-yureginden-yeryuzunun-lanetlilerine/>
5. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/koleci-toplum-ve-hegel-399392>
6. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/653471>

Cansen Çağlayan
Sınav

Öykü

Öğrencilerimi pek tanımıyorum. Onları tanımaya gerek duymuyorum. Çok başarılı ya da başarısız olmalarıyla ilgilenmiyorum. Kalan zamanımda kendimi düşünüyorum. Pek konuşmadığım halde, hayatımı birilerinin sesimi duymasını bekleyerek geçirmişim. Şimdi, çoğunu hatırlayamadığım, sustuğum sesleri hatırlamaya çalışıyorum. Öğrencilerimin geleceğini de umursamıyorum. Herhalde birileri başarılı olur. Ben, bana verilen bilgileri aktarıp sınav yapıp not veririm. Onlara başka bir şey verecek zamanım yok. Kendime verebileceklerimi düşünüyorum. Hayatımı boşa geçirmiş gibi hissediyorum.

Bir zamanlar hevesliydim galiba, çocukların hayatına bir şeyler katabileceğimi düşünürdüm. Herkes bunu beklerdi benden. Onlar bizim geleceğimizdi. Öyle söylerlerdi. Ben ne zaman geleceğin etkisiz bir elemanı olmuştum? Sanırım öğretmen olduğum an. O zaman "Tamam" dediler. Sen geleceği yaratacak kişilere şu kitaptaki bilgileri aktaracak kişisin. Benden tam olarak ne zaman vazgeçtiler? Ben kendimden ne zaman vazgeçtim? Hiç inanmış mıydım ki? Henüz yirmili yaşlarımdaydım. "Geleceği değiştirecek olan onlar şimdi. O yüzden onları iyi eğitmelisin." İyi bir gelecek inşa etmelerini beklemeye başladık kendimizden sonra gelen her nesilden. Bizden geçti, siz düzeltin. Her nesil kendinden bir sonrakini böyle görüyor olmalı. Ne zaman öğretildi bu bize? "Onlar bizim geleceğimiz onlara iyi bak" dediler ve bana emanet ettiler. Benden umudu ne zaman kestiler?

İşte şimdi önümde otuz kadar çocuk sınav olurken bunları düşünüyorum. Birine gözüm dalmış, huzursuz görünüyor. Muhtemelen içinden "elim sürekli hareket etmediği için özür dilerim, cevapları bilmiyorum" diyordur. Sonra da bir şeyler yazar gibi yapıp siliyor, tekrar yazıyor. Sahi adı neydi bunun? Pek güzel bir kız değil. Yeterince akıllı olduğunu da sanmıyorum. Sıradan biri olacağı çok belli. Belki öğretmen olur. Geleceğin önünden çekilir. Gelecek geliyor ama o biz değiliz belli ki. Kenara çekil. Yazıyormuş gibi yapmana gerek yok. Gel buraya, bırak geçsinler. Belli ki o, biz değiliz. Kafamı başka yöne çevirmeye çalışıyorum ama o küçük kızın sıradanlığına bakmadan edemiyorum. Aynaya bakmak gibi sanki. O kızıdan hoşlanmıyorum, nasıl da korkak görünüyor. Sıradanlığına bakmaktan kendimi alamıyorum. Rahatsız eden şeylere bakmanın kaçınılmazlığından olmalı. Sıradan olacağını biliyorum. Kim özel olacak emin değilim ama onun sıradan olacağını biliyorum. Kırk yaşında, otuz kişilik bir sınıfta sınav esnasında gözleri bir kız çocuğuna takılacak. Cevabı bilmediği için utanan bir çocuğa bakarak kendini düşünecek. Ne kadar korkaksın diye kızacak ona. Sen ve ben geleceğin önünü süpüren temizlik işçileriyiz. Bunu on yaşında anlaman senin için daha iyi. Sana büyük bir iyilik yapıyorum. Sana öğretebileceğim en iyi şey bu. Böylece benim gibi kırkında büyük bir hayal kırıklığından kaçınabilirsin ya da kaçınamazsın. Hayatını kendine yalan söylemeden yaşayabilirsin ya da yaşamazsın. Bunları düşünürken ön sıralardan bir çocuk, "Öğretmenim bitiren erken çıkabilir mi?" diye soruyor. "Evet," diyorum çıkabilir. Bitiren eve gidebilir ve bu sınavın yükünü omuzlarından atabilir. Bir sonraki sınava kadar rahat bir nefes alabilir. Sonra da bu iki sınav arası kısa nefeslere "hayat" diyebilir. Bitiren gidebilir ve soran olursa hayat çok kısa diyebilir. Bir gün hayatın kısa değil, yaşanan zamanın çok az olduğunu fark edebilir ya da etmeyebilir.

Birer birer çıkmaya başlıyorlar. Sonuçtan memnun olanlar ve mahcup olanlar masama yaklaşp kâğıtlarını bırakıyorlar. O küçük kıza bakıyorum hâlâ. Elleri terlemiş üstüne siliyor, gözlerini kaçırıyor ama hâlâ çıkmıyor. Erken çıkmaya bile korkuyor, en azından çabaladı desinler istiyor. Bir yandan da çabalamasına rağmen yapamadı diye dalga geçmelerinden korkuyor. Her ihtimalden o kadar korkuyor ki hiçbir zaman biri diğerinden daha iyi gibi gelmiyor. Acıyorum birden ona ve kızıyorum da.

Yanına gidip boşver demek istiyorum, çabaladığın şeye değmeyecek. Sen böylesin işte. Öğrenciler yavaş yavaş azalıyor. Son üç kişi kaldı. Biri fazla hırslı. “Ailesi başarısızlık zayıflar içindir” diyor olmalı. Biri kötü karnenin yarattığı dayak tecrübesini yanağında hatırlıyordur. Diğeri de yani küçük aynam, neden ve kimden korktuğunu bile bilmiyor. Yeterince geçerli bir sebebi bile yokken korkuyor o. Derdi kendi içinde. Kendine veriyor hesaplarını, kendini yargılıyor, kendinden hoşlanmıyor. Çıkış saati yaklaşıyor; toparlanıyorlar. Yüzlerinde değişik anlamlarla bırakıyorlar kâğıtlarını masama. En arkadan küçük kız geliyor. Bilmediği soruların ağırlığı omuzlarındaymış gibi yürüyor. Hâlâ korkuyor. Diğelerinin montlarını giymek için uzaklaşmalarını bekledikten sonra çekinerek ve sesini alçaltarak “Öğretmenim” diyor. “Efendim” diyorum “Ne var.” “Bütün cevapları kendim yazdım,” diyor kağıdını tedirgince masaya doğru uzatırken. Bütün cevapları inci gibi yazmış, boşlukları doldurmuş, doğru şıklara güzel yuvarlaklar çizmiş. Bütün sınav boyunca ona bakmış, birini bile fark etmemişim. Yüzümde bir şaşkınlık ve anlam verememezlik görmüş olacak ki “Kopya çekmiyordum,” diyor utanarak. Utanıyor ya da ona inanılmamasından korkuyor. “Nereden çıkardın bunu?” diye soruyorum. “Dün akşam çok çalışmıştım” diyor. Göz ucuyla bakarak diğelerinin sınıftan çıktığından emin olunca, “İsterseniz soru sorabilirsiniz bana,” diyor. Birden gözlerim doluyor. İçimden ağlamak geliyor. Her hücremi bir pişmanlık kaplıyor. Küçük ayaklarına kapanıp af dilemek istiyorum. Onu korkutanın sınav değil bakışlarım olduğunu anlıyorum. Kendi içimdeki küçük kızdan özür dilemek istiyorum. Senin yaptığın ya da yapmadığın bir şey yüzünden değildi. Senin hatan değildi. Sana neden öyle baktığımı bilmiyorum. Sana hayatın boyunca neden öyle baktığımı bilmiyorum. Yanlış bir şey yapmıyordun, sadece yaşıyordun. “Hayır, kendin yaptığını biliyorum” diyorum ama sesim titriyor. Daha fazla konuşamam. Yine de rahatlamış görünüyor ve biraz tereddüt ettikten sonra sınıftan çıkıp gidiyor. Yerimden kıpırdayamıyorum. Onun sınav kâğıdına bakakalıyorum. İsmi yazdığı kutucuğa bakıyorum ve hiç de sıradan biri olmadığını düşünüyorum.

Nuray Narbay

Eğer Tarih Öyle Olmasaydı ve Sanat

Bir şeyi normalize etmek, kabul edilebilir hale getirmek için, algı ile oynayarak onu tarihin doğal döngüsü olarak konuşlandırmak ve bunu gelecek nesillere durmaksızın aktarmak bir yöntem olabilir mi?

Tarih adı altında insanlığın en kötücül hallerini, savaşı, sömürgeciliği, barbarlığı, ırkçılığı biriktirip, insanın asla tamir olmasına, iyiye evrilmesine fırsat vermeden ve yeni gelen her nesile bunlar tekrar tekrar aşılarak, doğduğu renkle bile insanı birbirinden ayırıştırıp, oluşturulmuş

'diğerinden kendini üstün görmek' ateşinin altı durmaksızın böylesi tarih bilgileriyle üfleniyor olabilir mi?

İnsanlık tarihindeki tüm yaratıcı, yapıcı, barışçıl gelişimleri içinde barındıran sanatın bizzat başını çektiği süreçler ayrıyeten toparlanıp bize, cici sever bir tavırla ve 'boş ve naif işlerle uğraşanlara' ayrılmış bir köşede 'sanat tarihi' diye sunuluyor olabilir mi?

Bizlere en başta Tarih ve Sanat Tarihi diye ayrı ayrı sunulan ve bu iki gerçeklik birbirinden tamamen bağımsızmış gibi oluşturulan bir algı var. İnsanın tarihi neden sanattan ayrı olsun. Aksine insan olmanın en doyurucu yanını yok etme de değil, var etmede yaşar insan.

Sömürgeciler kendi kendine bağışladıkları üstünlük vasfıyla vaftiz ettikleri sanatı sadece kendilerine mal ederken, zalimliklerinin sebebini de kimi zaman coğrafyaya, kimi zaman inanca, kimi zamanda ten rengine bağlamışlardır.

Yok ediciliği tarihimizin ana aksı kabul etmemiz, bunu rasyonalize etmemiz ve yetişen her nesile bunun normalimiz olduğu kodu girilmesi için, kurulmuş bu sistemi artık reddetme zamanı gelmedi mi?

Nasıl ki insanın doğasına en yakın olduğu, yaratıcı süreci ölü bir şey gibi bize kakalayıp, insanlık tarihi dediğimizde önümüze dayatılan bu zulmü rasyonalize etmemize vesile kılınan, bu tarih kurmacasını kabul etmeme hakkımız yok mu?

Bu aktarımlar sayesinde bugün halen ölen, öldüren, işgal eden, sömüren insanlık modelini herkes öyle veya böyle kanıksamış durumdadır. Düşündüğümüzde insanın doğası gibi gösterilen bu yok ediciliğin belki de tam da bu normalleştirme eyleminden dolayı bu noktaya taşındığı ihtimali akla yakın gelmiyor mu?

Tarih diye işgali, sömürgeciliği, köleliği, tüm bu insanın birbirine kıydığı, yok ettiği, yağma ettiği, köle ettiği süreçleri başka bir isimle, mesela sanata yaratıcılık diyor isek, belki de bu 'yok edici insanlık tarihi' adı altında aktarılmalıdır.

Baktığımızda şu an dünya coğrafyasında var olan sanat müzelerindeki eserlerin yüzde seksen beşine yakını beyaz ırka mensup erkek sanatçılara ait. Bu sonuç, elbette bu kurulmuş bozuk düzendeki zincirin en naif halkası olan sanatçılardan dolayı bu halde değil, uzun yıllar hayatta kalma çabasında, sanatı icra edebileceği herhangi bir araca veya alana hiç izni olmamış, ten renginden ya da etnik kökeninden dolayı zulme uğramış, yok edilmiş insanların geride bıraktığı mecburi boşluktur.

Yoksa bu sanat yetisinin sadece mavi kana mahsus bir özellik olmadığını, her kültürün kendi bünyesinde yaratıcı eserler ortaya koyduğunu hepimiz biliyoruz. Sanatın anavatanını sadece Avrupa olarak göreceğ olursak, dünya coğrafyasının her köşesinde boy vermiş etnik, kültürel sanattan bihaberiz demektir. Fakat ne yazık ki her toplumun eline sanatlarını geliştirecekleri kendi reformlarını, izmlerini yaratacakları fırsatlar geçemedi.

Aztek iki başlı yılan turkuaz mozaik -15. 16. Yüzyıl eseri

Dikkat edecek olursak sanat tarihinde çok da varlık gösterememiş bu toplumların hepsinin aslında toprakları işgal edilmeden veya köle edilmeden öncesi yaratıcı yanlarını ortaya koyabilen, doğaya hükmeden değil, doğayla uyumlu toplumlar olduğunu görürüz.

Uğradıkları sistematik zulüm altında inleyen bu ırklar, yine de ulaşabildikleri ölçülerde sanattan kopamayan insan doğalarını sürdürmüşlerdir. Fakat ürettikleri bu sefer de sömürgeci anlayış tarafından çoğu zaman etnik güzelleme ile yine ayrıştırılmıştır.

Etnik sanat kökünde ayrıştıran bir araç olarak ırkçılığın gizli öznesi görevi görmediği sürece insanlık tarihinde hak ettiği haklı yerini her zaman alacaktır.

Bizler neden gelecek nesillere bilinçli ve pozitif bir ayrımcılıkla tarihin ve insanlığın bu karanlık yüzünün bas baya adını koyup ve korkunç sonuçları ile kötülüğe örnek olması için öğretmiyoruz.

Normalize etmemiz gereken ve insanın yaratımda olduğu hallerin sonucunda oluşmuş sanata, bilime, keşfetmeye, barışa ait süreçleri insan tarihi olarak neden okutmuyoruz.

Kiremitten yapılmış insan heykeli M.Ö. 1000 -Nijerya

Bunun ütöpik bir fikir olduğunu söyleyecekler çok çıkacaktır karşımıza. Esasen artık onları rasyonalize etmeyi bıraktığımızda, onlara zaten eninde sonunda eğer şanslıysak seksen doksan yıl yaşamaya geldiğimiz bu dünyada neden durmadan birbirimizi öldürdüğümüzü sormalıyız. Aldığımız cevaplar hâlâ 'mantıklı' çünkülerle bize olanların normal olduğunu sıralıyorlar ise o zaman son kez şunu sormalıyız.

'İki ölüm birbirini götürdüğünde geriye yaşanmamış bir insanlık kalmıyor mu?' Rasyonel aklın mantığa dayanarak ve yaşama katkı sağlaması üzerinden kurduğu işlevsellik, bu birbirini yok eden insan modeli ile kendini yok ettiğinden, aslında tüm bu zulmün irrasyonel olduğu gerçeği zaten ortaya kendiliğinden çıkmıyor mu?

Buradan yola çıkarak, sanatta konu ırkçılık ve sömürü olduğunda Avrupa'nın hülyalı romantizminden uyanıp, ışık gölge oyunlarında kimlerin neden gölgede bırakıldığını anlamaya başlayabiliriz. Amaç gücü elinde tutanın yaptığı zulmü artık normalleştirmemenin altını çizmektir. Bir de geç de olsa yüzyıllar boyunca ezilmiş toplumlar için ayağa kalkmaya doğal bir davettir.

Dünya tarihinin görsel arşivi olan resim ve heykel sanatı hiçbir ırkın, inancın veya politik görüşün elinde oyuncak edilmez ise onun renge milliyete, inanca ihtiyacı olmadığını da anlayabiliriz. Daha dikkatli bakacak olursak da sanatın tüm bunlardan bağımsız iyicil bir tarih yaratma gayretini de apaçık görebiliriz.

Bu yüzden de sanat tüm bu ayrışmalar içinde kaybolmuş insanlığı bir araya getirebilecek tek ortak umuttur. Halen devam eden bu karanlık çağdan ancak elimizdeki yegâne fener olan, sanatla insan olabilme yoluna çıkabiliriz.

Bir gün insanlık olarak kendimize daha iyi bir tarih inşa edebilirsek eğer, hiç şüphesiz yine de birileri çıkıp soracaktır.

Sömürülmeseydiler, işgal edilmeseydiler, köle edilmeseydiler, o ırkların, o toprakların sanatı acaba nasıl olacaktı?

Düşmekte olanın kadife sesini işittim
-dalından düşen elma kasiğimda dinlendi.

Fesleğene su verdim mesela
-kökü acıdan titredi.

Yalnızlığın gergefine işledim tekilliğimi
-kanaviçeler birer birer söküldü.

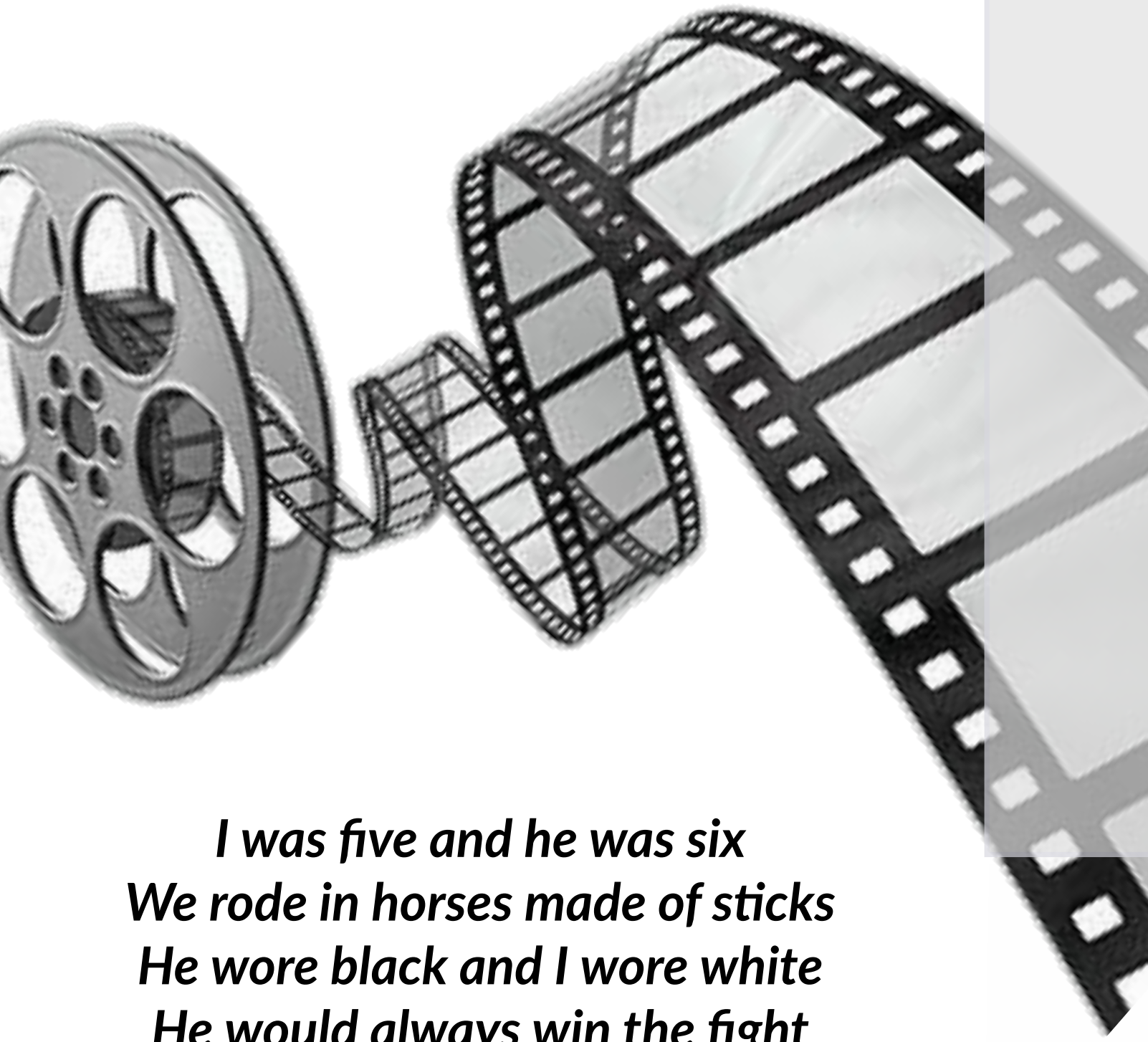
Tanrıdan önce mayaladım insanı
-ellerim çamura battı.

İki şehla göz öptümdü evvel zaman önce
-onlar da karaya çaldı.

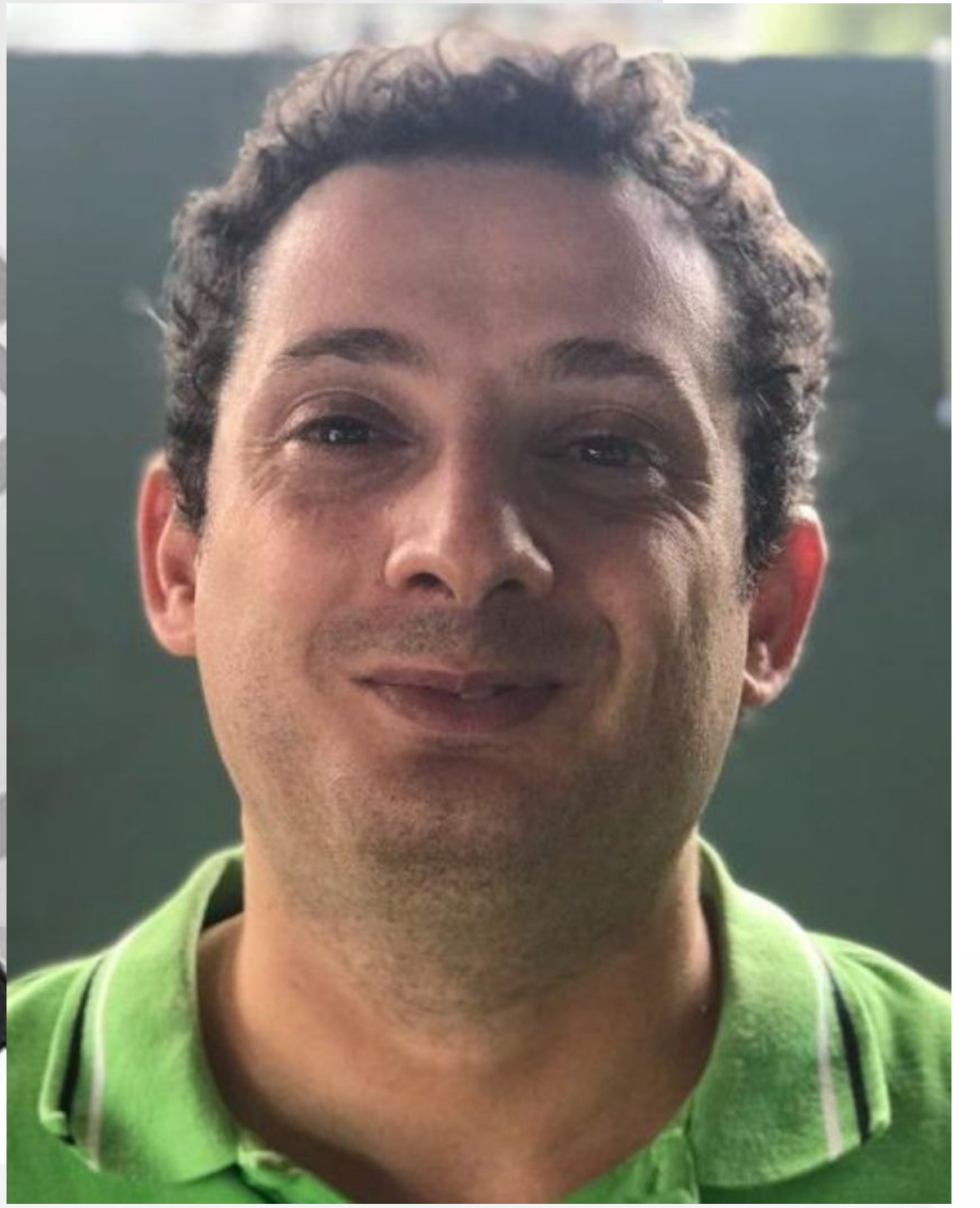
Ben diyorum ben! Yusuf'u kuyuya ben attımdı
-Züleyha, gömleği ta kanatmadan önceydi.

Gündüz geceye akmadan dalga denize kabarmadan
Ve hiçbir kuşun henüz tünecek dalı olmadan önceydi
-Adem kasiğimdaki elmayı dişledi

*I was five and he was six
We rode in horses made of sticks
He wore black and I wore white
He would always win the fight
Bang bang, he shot me down
Bang bang, I hit the ground
Bang bang, that awful sound
Bang bang, my baby shot me down.*

Umut Kaygısız

Bang Bang

Derken müziğin sesini iki perde daha açıyorum ve şarkının sözlerine saplayarak ruhumu, gayret gösteriyorum filmin kendisinden daha uzun olan dokusunu anlamaya. Sonra hayret cümlelerimi düşüncelerimden aşağı doğru bırakıp düşürüyorum dudaklarımdan. “Kill Bill” filminin içine sıkıştırılmış bir parçacık müzik, ırkçılığın fotoğrafını bu kadar net biçimde gözümüzün içine sokabiliyor da biz filmdeki koşuşturmaca içerisinde çok daha farklı yerlerde arıyoruz anlatım zenginliğini. Düşünmeyi gerektirmeyen içeriklere duyduğumuz sevdada bir parça tuhaf aslında. Derinliğin takdir görmemesi, yüzeyselliğin ise alkışlanması modern hayatın “Zaman tasarrufu” tanımı altına girmiş durumda ne yazık ki. Tamam, aksiyon olsun olmasına da insanı da temelli robotlaştırıp koymayalım bir kenara.

Çocukken farklı koşullarda hayata başlasak da paranın engel olmadığı yerlerde şartlar az çok eşitken, ten rengine ve ırka bakılmadan girilen rekabetlerde kazanan, yalnızca güçlü taraf oluyor. Ancak bizler büyüdükçe arayış sosyoekonomik olarak epey bir açıyoruz. Öyle ki, yarış artık tamamen farklı koşullarda gerçekleşiyor ve adil olma misyonunu da otomatikman kaybediyor. Yani genel olarak maddi gücü fazla veya toplumsal statüsü yüksek olanların kazandığı oyunlar oynanıyor yetişkinler arasında. Yıllar bizleri ırklarımıza, ait olduğumuz ailelere göre ayırıp sınıflandırmaya epey meyilli. Dedim ya, bu yarış başka yarış. Ancak aynı filmde zenci çocuğun gözleri önünde annesini öldüren sarışın kadın (Uma Thurman), yarışın içerisine bir şekilde ufacık bir adalet yerleştirmeden de edemiyor: “Bir gün intikam almak için beni öldürmeye gelersen, seni bekliyor olacağım.”

Edebiyatta da tıpkı sinemadaki gibi üstü kapalı formüllerle ırkçılığa buna benzer göndermelerde bulunulur. Aslında hep işin gözümüze sokulan, ırkçılık karşıtı pozitif tarafları övülür ama genel olarak uğraşılıp kafa patlatılan nokta aksi yöndedir. Nadir olarak ırkçılık karşıtı uygulanır bu yöntem. Çoğunlukla çaktırmadan ırkçılığı destekler ve okuyucunun bilinçaltına nakşeder kimlik ayrımlarını. Ne olduğunu anlamadan okurların ezberlerinde ufak yaralar açılır ve o yaraların kapanması ne yazık ki oldukça da zordur. Zaten bu yüzden ırkçılık yüzyıllar içerisinde, onunla ne kadar mücadele edilirse edilsin, öldürülmesi bu kadar zor bir hastalığa dönüşmüştür.

Beyazların zencileri aşağılaması ve herhangi bir ırkı diğerlerinden üstün tutma, ırkçılığın en göze batan, en rahatsız edici iki silahıdır. Ama toplulukları etki altında bırakan ve ırkçılığın temel köklerini oluşturan asıl kaynak farklıdır ve hiç dikkat çekmeden nüfus eder benliklere.

En sık başvurulan yöntem, zencilere asla başrol vermemektir. Onlara romanlarda, öykülerde ya hiç yer verilmez ya da özellikle en alt tabaka olmaları sağlanır. Bu, zaten zencileri ötekileştirip öykülerin dışında tutmanın da basit bir yoludur. Ama bundan daha kötüsü de vardır elbette. Bir ırkı yok saymaktan beteri, onları küçültmek, küçük düşürmektir. Yani hikâyenin en kötü, herkesin nefrete açık bırakılan karakteri yapmaktır onları. “Yeşil Rehber” filmi ve “Yeşil Yol” kitabı, bu algıya ayak direyen ve zencilerin mağduriyetlerini anlatırken, onları küçültmeyen geniş arka plana sahip, nadide iki eser olarak bahsettiğim tanımlamanın tam karşısında durur. Aslında temel mesele zenci olma veya olmama da değildir. Yani beğenilesi, globalleşme neticesinde dünyaya gelmiş, ortak kültür ürünü, modern ve bakımlı beyaz kadın ile erkek figürleri dışında kalan, toplumun ötekilerinin tamamı bu kıyamdan mağdurdur. Edebiyatta da bütün kötü roller genel olarak dışardakilere mal edilir. İlla ki zencilerin ya da Yahudilerin yerden yere vurulmasına gerek yoktur. Bence asıl ırkçılık tam da budur.

Gerilim ve korku romanı yazarlarından Jo Nesbo'yu sevme nedenlerimden bir tanesi, onu bu açıdan çok adil bulmamdır mesela. Harry Hole'ü romanlarının merkezine oturtup, ona bütün cinayetleri çözdüren Norveçli kalem, katillerini farklı milletten seçmez asla. Hatta statü olarak onları aşağılamaya da kalkmaz. Norveçli, beyaz tenli, soğukkanlı katilleri ile zeki ve hünerli dedektifinin kahramanlıklarını dengelemiş olur böylelikle. Diğer tarafta İtalyan bir yazarın John diye Amerikalı bir katili karşımıza çıkarmasına veya Fransız bir yazarın tecavüzcü rolünü Mike diye birisinin üstüne yıkmasına fazlasıyla alışmışız.

Tipik Amerikan isimlerinin içini boş bırakarak, hayal gücümüzün bıçağının altına yatırılır onları. Herhangi bir ırk mensubu olup Amerika'da yaşayan birisini kötülemek ve onun karşısına kendi milletinden bir kahraman çıkarmak, ırkçılığın en zararsız görünüşlü ama aynı zamanda en etkili yöntemlerinden bir tanesidir. Onlar sinsice ve ustalıkla okurlarını buna alıştırdıkları, zihinde kalıplaşmış fotoğrafların hayal gücümüze etkisini nasıl hafife alırız? İşte bu açıdan bakınca gerçeği tüm detaylarıyla görebiliyor insan. Çünkü hayal gücümüzden daha tehlikeli neye sahibiz ki?

Diğer taraftan Türkiye'de durum nasıldır diye şöyle bir düşünecek olursak, bizlere ezberletildiği gibi "Biz de ırkçılık olmaz" diyesimiz gelir hemen. Ama işin aslı pek de öyle değil bence. Çünkü hem edebiyatımızda hem de sinemamızda bazı argümanlar komiklik unsuru olarak kullanılırken, ırkçılığı da istemsizce içten içe desteklemektedir. Helga ve Hans diye genellediğimiz Alman çiftlerini bize nasıl ezberlettiklerini düşünün bir kere. Bu durum öyle klasikleşmiştir ki, malum Alman çiftimiz her zaman uyanık davranıp bizi alt etmeye çalışır fakat sonunda kazanan biz, yani Türkler olur. Bu, biraz da Almanya'ya göç eden soydaşlarımızın uğradıkları adaletsizliklerin rövanşidir esasında. Fakat bizlere Hans'ın ve Helga'nın ahlaksız, üçkağıtçı, gaddar vb. gibi sadece olumsuzluklarla sunulması, ırkçılığın gizli tarafıdır. Nitekim tarihsel rakibimiz Yunanlar için de bazı kaba tabirleri edebiyatımızda ve sinemamızda kullanmıyor değiliz. "Kefere", "Domuz" ve "Abdestsiz deyyus" gibi kelimeleri okuyucunun veya izleyicinin gülmesi için ortaya serpiştirmek, onların bilinçaltına indirilmiş bir darbedir aslında. Hangi ulusa mensup olursa olsun, hiç kimse bu şekilde aşağılanmamalıdır.

Özetle gizli ırkçılık ve milletleri üstü kapalı olarak yükseltme ya da alçaltma halleri, edebiyat ve sinemada ne yazık ki sıklıkla başvurulmuş bir durumdur. Bu bazen komedi unsuru olarak, bazense kötü bir şeyi kendi milletine toz konduramamaktan ötürü bir kılıf olarak kullanmaktır. Ama insan insandır ve mevzumuz insana dair bir şeyler anlatmaksa, herkese adil davranmalı ve yaratılan karakterleri milletleştirmeden, genel tablonun içerisine yerleştirmelidir yazar. Çünkü toplumları birleştiren ve insanlara barışı vaat eden en geniş, en büyük mecralardandır edebiyat ile sinema. Okuyucu ve izleyici kaç yaşında olursa olsun, takip ettiği hikâyenin iyi karakterini de kötü karakterini de yalnızca insan olarak görmeli ve bir noktada muhakkak içselleştirebilmelidir. Diğer türlü olursa ne hikâye başarıya ulaşır ne de içinde taşıdığı insan tam olarak gerçek olur. Bu yüzden "Bang Bang" sesiyle kurşun yağmuru altında kalsak bile ne ölmeyi ne de öldürmeyi düşünmeliyiz. Çünkü insan ne ten rengi ne de konuştuğu dil sayesinde insandır. İnsan, tüm bunların toplamından daha yüksek kudrete ve vicdana sahiptir, olmalıdır da. Yaşamımızı güzel kılmaya buradan başlamalı, çevremizdeki tüm insanlara aynı mesafe ile doğrulttuğumuz gözlerimizin, kalbimize söz geçirmesine izin vermeliyiz.

Samimiyetle söylüyorum: "Kill Bill" filmini ırkçılığı tanımlama ve kınama aracı olarak kullandığımı duysa Tarantino çok şaşırır mı acaba diye düşünmeden edemedim bu yazıyı yazarken. Ama bence "Bang Bang" şarkısı tam isabet. Uzaylılarla tanışınca gezegen ırkçılığı başlar mı bilemem ama an itibarıyla hepimiz dünyalıyız ve bildiğim tek geçerli doğru da bu.

Alper Bul
Bilinmez Yol

Öykü

Kar...

Yer gök kar, dize kadar.

Bir de kaputun altından varlığımızı yoklayan rüzgâr var.

Ne bir iz var ne kerte, bata çıka ilerle.

Kılavuzumuz yağız kısrak, bizi bu cehennemden çıkaracak.

At üstündeyim. Önden bir koçbaşı gibi karda yol açarak gidiyorum. Tam bir İstanbul hanımefendisi olan karım hemen ardımdan yürüyor. Hayır, yürümek gibi değil onunkisi, yüzüyor sanki. Çaresizim, elimden bir şey gelmiyor. Bize "gitmeyin, karda boğulursunuz" dediklerinde ona gelmemesi için yalvardım. Şimdi perişan bir hâldeyiz. Tipi altında iki kör dilenci gibi, dilsiz rehberimize takılmış gidiyoruz. Bu engin ovada medeniyet denen mucizeyi arıyoruz.

Tek düzeliğin ahengini kucağımdan yükselen tiz bir feryat bozuyor. Yakınlardan bir kurt sürüsünün uluyarak bize karşılık verdiğini duyuyorum. Çevreme bakıyorum. Uzakta ne olduğunu anlayamadığım boz renkli şekiller görüyorum ya da gördüğümü zannediyorum. İçimde bir korku, orman yangını gibi yayılıyor. Aklımı oynatmış gibi üstümü yoklayarak silahımın yerini buluyorum. Çeliğin güven veren soğuk hissi bir uyuşturucu gibi, elimden vücuduma hızla yayılıyor.

Kucağımdaki yavrucağ, güneş kadar sıcak. Bir yandan acıyan yüreğimizi eritiyor, diğer yandan doğanın keskin dişlerini yörüngesinde döndürüyor.

Kurtulacak...

Bu karda, yolu bulabilirsek kurtulacak...

G

Gönül Malat

Mezarlarınıza Tüküreceğim
Boris Vian

*Hangi çiçek, diğerini 'sarı açtı' diye ayıplar?
Hangi kuş, 'farklı ötünce' diğerine yasak koyar?
Derisinden, dilinden ötürü öldürülüyor insanlar.
Ah insanlar!
Her şeyi bulup kendini bulamayanlar...*

Boris Vian'ın, Vernon Sullivan mahlasıyla 1946 yılında yazdığı kitabı "Mezarlarınıza Tüküreceğim"*** sıra dışı bir metin. 1949'da ahlaki değerlere hakaret ve erotizmin aşırı gerçekçi betimlenmesi nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri'nde yasaklanmış. Kitap, kırkların ABD'sinde yaşanan ırkçılık ve şiddeti absürt şekilde kıyasıya eleştiren bir kurguya sahip.

Vian'ın, "Mezarlarınıza Tüküreceğim" satırlarında kaleme almaya çalıştığı yazı türü, "Patafizik" olarak adlandırılıyor. Patafizik; istisnalar bilimi olarak da isimlendirilir. Metafizik ötesindeki alemi, çalışma alanı olarak seçen psödofelsefedir aslında. Modern bilimin kuram ve yöntemlerinin hicvidir. Çoğunlukla anlamsız ve deneysel bir dil kullanır. Terim ve kavram olarak Alfred Jarry tarafından üretilmiştir. Kitabın türünü Kierkegaard'a kadar uzanıp, kabaca "Absürdizm" çatısı altına almak yanlış olmaz kanımca.

Vian'ın, patafizik tarzını/türünü oyun ve senaryo metinlerinde de ustaca kullandığının altını çizerek incelememize devam edelim. Ayrıca yazarın müzisyen kimliğini, cazı sevdiğini ve çok iyi saksafon çaldığını da söylemeden geçmeyelim. "Mezarlarınıza Tüküreceğim," Vian'ın, Amerika'ya hiç gitmeden tamamen hayal gücüne dayalı olarak kaleme aldığı bir metin. Bu romanda, Henry Miller (özellikle Amerika hakkında) etkisini de yazmazsak metni eksik bırakırız düşüncesindeyim. Miller, tüm kitapları gibi Paris günlerini anlattığı otobiyografik metni Yengeç Dönencesi'nde kısa bir dönem ev arkadaşlığı yaptığı Vian için, "Bir tek Boris'ten ümidim var yazma konusunda," diye bahseder çünkü.

Yazarın bir diğer kitabı "Günlerin Köpüğü'nün" daha belirgin bir patafizik metin olduğunu ve fakat "Mezarlarınıza Tüküreceğim" romanının çok vurucu olduğunu da eklemeliyim yazıma. Belki de ırkçılık üzerine "Tom Amca'nın Kulübesi" (Harriet Beecher Stowe, kölelik/ırkçılık karşıtı bu romanından sonra Lincoln'ün, Amerikan kuzey güney savaşını başlatan yazarın Harriet Beecher Stowe olduğunu söylediği rivayet edilir) ve "Bülbülü Öldürmek" (Harper Lee) iki kadın yazardan sonra kaleme alınan en vurucu ve çarpıcı romanlardan birisidir diyebiliriz.

Roman kahramanı Anderson, bir Mulattodur (siyah ırktan olan biriyle Kafkas ırkından olan birinin melez çocuğuna verilen isim). Fakat bir Mulattoya değil, beyaza benzemektedir. Anderson bu nedenle ailenin “şanslı” çocuğu olarak nitelendirilir. Abisi, beyaz bir kıza âşık olur ve bu yüzden ırkçılar tarafından öldürülür.

Anderson, abisinin yok yere öldürülmesinden dolayı allak bullak olacaktır. Tüm benliği tıka basa kin ve nefret doludur. Bu durum onu, abisinin intikamını almaya yönlendirir. Üstelik bunu çok kolay başaracaktır. Çünkü epeyce yakışıklı ve beyaz görünmektedir. Üstelik kimse onun damarlarında aslında bir zenci kanı aktığını bilmiyordur.

Yazarın, kin ve nefret duygularını ilkel bir dürtüye yani cinsel haza indirgeyerek kaleme aldığı olağanüstü satırlar okuyucuyu hem şaşırtıyor, hem ürkütüyor. Doğrusu dürtüleri bu kadar net, hatta hayvani boyutta tüm gerçekliği ile ortaya koymasını çok ustaca ve başarılı bulduğumu söylemeliyim. Kitapta ırkçılık, cinselliğin (erotizmin demeli) arkasına gizlenmiş, hatta bilerek saklanmış. Daha doğrusu yazar, ilkel dürtüleri bile ırkçılık fikrinin üzerine yerleştirerek, biz okurlarını acı acı yüzleşmeye davet etmiş. Bu durum romana tuhaf olduğu kadar hoş bir nitelik de kazandırmış. Metinde olağanüstü bir kurguyla ilkel dürtülerin bile ırkçılık fikrinin üzerinde yer alması, okuyucuya bir yandan okkalı tokat patlatıyor diğer yandan sızılı ama öğretici bir katarsis içine daldırıyor. Bu düşünceye ve anlatıma vurulduğumu söylemeliyim. Vian, siyahların birbirleri arasındaki ırkçılıktan da bahsediyor satırlarında. Durumlarını kolayca kabullenişlerinden! Beyazlara itaat eden siyalara, bu tutumları nedeniyle göndermeler yapmaktan ve eleştirmekten de geri durmuyor.

Romanda ırkçılık için en belirgin cümle şöyle; “benim durumuma düşen, kanlarını unutan, her durumda beyazların yanında yer alan ve her fırsatta siyahları dövmekten çekinmeyen siyahlar. Bu insanları da zevkle öldürürdüm ancak her şeyi yavaş yavaş, zamanında yapmak lazımdı...”

Vian’ın metnine bir güzel ironiyi de yerleştirdiğini belirtmeliyim. Yani iki kız kardeşin bir erkek için delicesine yarışmasını. İlkel duyguların hükmünü! Ya da Habil ile Kabil’in güncel ama absürt/patafizik diyebileceğimiz şahane anlatımını. Yazarın, Anderson’un Lou’yu işkence ederek kin ve nefretini kusarak öldürmesini kaleme aldığı şu satırlar; "yeniden güldüm. Yüreğim göğsümde örse vurulan çekiç gibi atıyordu, ellerim titriyor ve sol kolum çok kötü kanıyordu, dirseğim boyunca kanımın aktığını hissettim. Beyazların kardeşimi öldürdüklerini söyledim ona, beni ele geçirmeleri öyle kolay olmayacaktı, ama ona gelince; her ne olursa olsun ölecekti. Göğüslerini bir elimi kasarak sıktım, neredeyse bayılacaktı, yine de bir şey demiyordu. Ölesiye tokatladım. Yeniden gözlerini açtı. Sabah oluyordu. Gözlerinin yaşla ve şiddetle parladıklarını görüyordum; üzerine eğildim; bir hayvan gibi koklamaya koyuldum, haykırmaya başladım...” üzerine söylenecek söz yok sanırım.

Kaynaklar

1. Wikipedia
2. Mezarlarınıza Tüküreceğim, Boris Vian. İtakki yayınları. 7. Basım
3. Yengeç Dönencesi, Henry Miller. Siren Yayınları.

*Charles Bukowski

**Mezarlarınıza Tüküreceğim, neredeyse tüm çevirilerinde sansürlenmiştir.

Eğlencesi sansürlü bir karnavalda bu palyaçolar
Makyajı mutsuz, kostümü siyah, çocuklar korkak
Yakılmış duvarların akabinde zehri hediyesi çizilen sınırın
Üstü katran şekerlemeler pakette
Dünya kundakta bebek ve sebepsizliğe açlar
İnanışı çökmüş varoluş sancısı düzenbaz çekilişlerin içinde
Tüketilmiş illüzyon yapısı değişiyor kumandalardan.
Ağır kütlesi acı duygusunu siliyor geçerken cam kırıklarından
Ve niçin ki vermiyor tasdikini kurgulanmış meditasyon
Kürsü diplerinde karamsar hocalar sabırsız değinimlerinde
Ucu sökük bir süreci gammazlıyor teori tarihleri
Ansiklopediler zırhlı ütopya tereddütünde.
Anlatılıyor ki buluşma yeri her yılın başlangıcı, bir gün sadece
Dışı süslü boş verilerin anlatışına hırçın, yorgun kulaklar
Ve merdiveni dayalı bir kalenin ardında deniz yok
Akışı tutulur defterlerde panolarda çentikli bir takvimin
Eseri bırakılır kurtulsa fiyaskolardan altı çizili satırlar
Oysa ritmini unutuyor artık sesinin paslı makine
Ve oyunda bozuk parodisi konsolların
Çünkü iknası yapılmış düzeneğin yutmuş pillerini insanlar
Meydan okuması bilincinde pürüzsüz bir yabancılaştırmanın
Bu karnavalın içselleştiği karanlık döneme atıyor kendisini
Çıraklığını bitirmiş ordusunda yanlış dağılmış kartlar
Ve yeni bir tabur hiç bilmemiş katıksız hayata aitliğini

T

Didem Dilmen

Katran Bebek

İnsanoğlu yaradılışının muhtemelen ilk gününden beri, birini diğerinden ayırmıştır. Dinî, kültürel, coğrafî farklardan yola çıkarak kendi gibi olmayanı ötekileştirerek var olmuştur. Belki de “aynı” olduğumuz gerçeğinden duyduğumuz tiksinti nedeniyle “biz ve onlar” üzerinden yaşamsal alışkanlıklarımızı oluşturmuşuz. Herkesi herkesten ayırabiliriz, kiminin şehrini kiminin semtini kiminin milliyetini. İş daha derin farklara geldiğinde, kadın ve erkek gibi, toplumsal hak ve özgürlüklerin bile eşit olmadığı bir dünya ile karşılaşırız.

İnsanı insandan ayırmanın en şiddetli şekli olan deri renklerine gelirsek, bu aslında kapitalist bir yaklaşımın sonucudur.

Afrika kıtasına boş gemileri gönder, kabilesinin arasında huzur içinde yaşayan insanları zincirleyip kendi kültürlerinden ve topraklarından çok uzakta olan Amerika'ya getirip ücretsiz işçi olarak çalıştır. Nasıl olsa konuşamazlar, haklarını savunamazlar, “barbar” dünyadan bihaber olduklarından sömürülmeye de açıktırlar. Bu bildik senaryoya bakınca, aslında belki insanlar arasındaki en gözle görülür farklardan birinin ayrımcılığa dönüşmesi, “öğrenilmiş” bir davranıştır. Bu davranış biçimi Toni Morrison'un Katran Bebek adlı romanının temasını oluşturuyor.

Siyahlardan ve beyazlardan oluşan kahramanlar kadrosu, zengin bir çikolata imparatorluğu veliahdı, onun güzel karısı, evlerindeki hizmetçi karı koca, onların yeğeni ve eve gizlice girip sonradan karmaşık ilişkiler ağını kuran bir serseriden oluşuyor.

Listeye geri dönüp size hangisinin siyah hangisinin beyaz olduğunu söylememeye gerek yok muhtemelen. Valerian, uzun zaman önce dünyaya kızıp karısını ve hizmetçileri ile birlikte Amerika'dan Karayip Denizi'ndeki hayal ürünü bir ada olan Isles de Chevaliers'ye taşınmış olsa da aslında Valerian dışında hiç kimse bulunduğu yerden memnun değil. Valerian'ın canı ne zaman ülkesine dönmek isterse o zaman dönebileceklerinin farkındalar. Sürekli ve hiç bitmeyen ikili çatışmaların içinde bu evde aslında bir ırkçılık da olduğu söylenemez.

Ancak Noel yemeğinde tüm ev halkının en güzel kıyafetlerini giyip hep birlikte yemek yediği bu küçük toplulukta “toplumsal ırk ayrımının yazılı olmayan kuralları” geçerliliğini korur. Evliliklerinin ilk yılında, Valerian, karısı mutfakta hizmetçi Ondine ile çok vakit geçirdiği için en sonunda duruma müdahale eder:

“Tam Ondine ona çörek pişirmeyi öğretmek üzereydi ki Valerian bu duruma bir son verdi, Margaret’in hizmetçilerle arkadaş olması değil, onları yönetmesi gerektiğini söyledi. Bir de bakarsın kalkmış birlikte sinemaya gidiyorsunuz, dedi. Margaret bu sözlere çok kırıldı, çünkü kendisi de Ondine ile birlikte sinemaya gitmeyi kafasına koymuştu.”

Katran Bebek’teki ırkçılık kişiler üzerinden değildir, toplumsal sınırlar ve koyulmamış kurallarla varlığını hissettirir. Her ne kadar birbirlerini siyah ve beyaz olarak görmeseler de kimin siyah ve kimin beyaz olduğunun farkındadırlar. Aralarındaki çizgiler flu olsa da oradadır.

En keskin ayırım Oğul’un hikâyeye dâhil olmasıyla görünür hale gelir. Oğul beraberinde “kodları” da getirmiştir.

Jadine’in Oğul’a kızdığına “zenci” diyerek aşağılamasına karşılık, Oğul da Jadine’e “beyaz kadın” diye karşılık verir. Buradaki ayırım da aslında kimin nasıl yaşadığı üzerinden yapılmaktır. Kitapta çok defa zencilerin nasıl yaşamaları gerektiği, beyazların nasıl davranacağı gibi kodlamalar geçer.

Jadine beyaz kadınlar gibi yaşamaktadır; üniversitede sanat tarihi okumuş, modellik yapmış, fokderisinden kürkünü giymekten hoşlanan bir kadın siyah olmaz, Oğul’un “beyaz kadınlar gibi yaşıyorsun” ifadesi de buna yöneliktir;

Toplum kodlarının romandaki sözcülüğünü Oğul yapar: “Git onun çocuklarını doğur. Senin için uygun olan bu. O zaman senin gibi kaltakların yaptığı şeyi yapabilirsin: Beyazların çocuklarına bakarsın. Beyaz adamların çocuklarını beslersin, seversin, onlara bakarsın. Sen işte bunun için doğdun, bütün hayatın boyunca bunu bekledin. İki yüz yıldır yaptığın buydu, bir iki yüzyıl daha yapabilirsin. ‘Karma evlilik’ diye bir şey yoktur. Yalnızca görünüşte öyledir. İnsanlar ırklarını birbirlerine katmazlar, ya terk ederler ırklarını ya da seçerler.”

Jadine ise bu kurallara uymayı reddeden güçlü bir kadın profili çizer ve Oğul’a şöyle söyler: “Sen istiyorsan o ortaçağdan kalma esir sepetinde kalabilirsin. Sana katılmamı isteme benden. Geçmişimiz konusunda ikimizin de elinden bir şey gelmez, biz ancak kendi yaşamlarımızı düzeltebiliriz. (...) Ancak böyle öğ alabiliriz, böyle üstesinden gelebiliriz.”

Katran Bebek, bu tür kodlamalarla dolu, yazılı olmayan kuralların insanların zihninde nasıl yer ettiğini anlatan çarpıcı bir roman. Irkçılık deyip terimleştirdiğimiz ayrımların gerçekliğini sorgulatıyor, iki yüz yıl öncesinden gelen baskının hâlâ nasıl ayakta ve yaşamın içinde tutulduğunun resmini gösteriyor.

Ayrımların aslında toplumsal normlar haline geldiği, arka planında insan ilişkilerinin ise çoğunlukla bu kodları kırdığı olaylar silsilesi, ırkçılığın öğrenilen bir davranış biçimi olduğunu düşündürüyor. Oldukça üzücü, insanlık iyi ve güzel olan her şeyi kabul etmekte bu kadar zorlanırken köhne, bağınaz fikirlerin peşinde yüzlerce yıl gidebiliyor, sorgulamıyor ve değiştirmeye çalışmıyor. Bu uğurda öldürmekten, yıkmaktan, ezmekten ve acı çekmekten vazgeçmiyor. Kötüyü bu kadar kolay içselleştirip de iyiyi reddetmeye bu denli yatkın olmamız, açıklanması en zor insanî “sakatlığımız” olsa gerek.

Oyun oynayalım mı seninle?

Ama kaybedeni olmasın.

Kahkahalarımızı kisan kurallar da koymayalım, olur mu?

Hele o mendebur zapturaptçı hayaletler var ya

Hani sözsüz yasalarla ruhumuzun sesini kisan

Sakin ha, aramıza almayalım.

Avaz avaz bağırmak serbest olsun, tamam mı?

Edepsiz cümlelerin çıplaklığından da utanmayalım.

Mızıkçılık da yapabilelim

Cezalar aramayalım sakın ha!

Oyun oynayalım mı seninle?

Birlikte olduğumuz sürece

Galibiyet de olmasın.

Olur ya, yorulursak

Küsüp, darılmayalım.

Ne yaptığımızı soranlara

Arsızca dil çıkaralım.

Oyunumuza ad da koymayalım, olur mu?

Ha, oldu da canımız isim mi çekti

Zor olmasın

Sen ve ben olalım.

Gökçe Gökalp Doğan

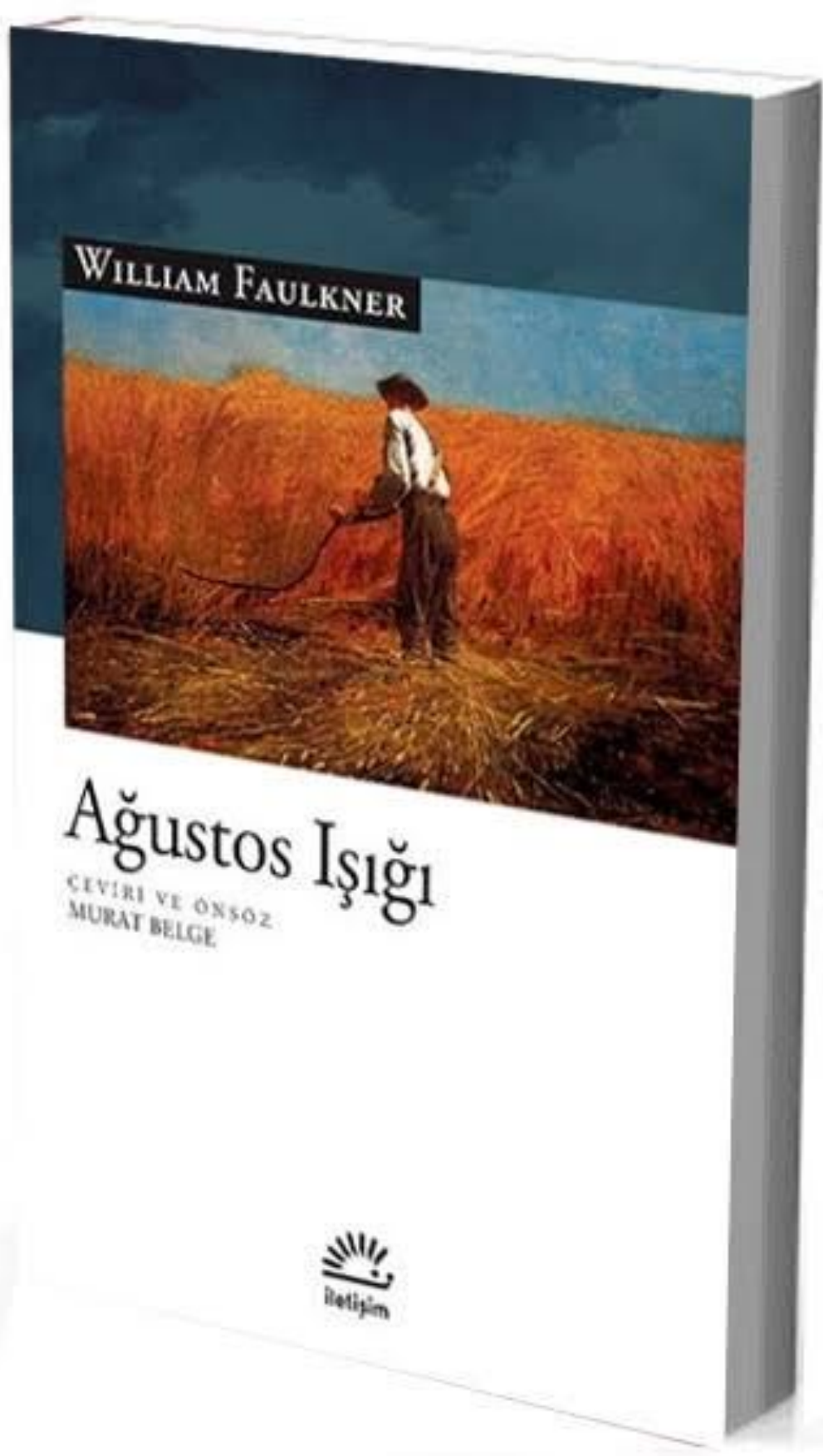
Ağustos Işığı

Ağustos Işığı, William Faulkner'ın Amerika'daki zenci sorununa eğildiği romanıdır. Roman, Joe Christmas çevresinde yaşanan olaylardan yola çıkarak Amerikalıların zencilere olan nefret dolu yaklaşımını gözler önüne serer. Farklı kesimlerden insanların bulunduğu bu romanda bütün kişilerin ortak paydası ırkçılıktır.

Joe Christmas, çocukluğu yetiştirme yurdunda geçen, beyaz görünmesine rağmen zenci kanı taşıdığından ötürü bulunduğu yurttan alınarak zenci çocukların olduğu başka bir yurda gönderilen ve burada McEachern'e evlatlık verilen bir çocuktur. Christmas, yetişkin olana kadar maruz kaldığı nefretin sebebini bile anlayamaz. Çocuk yaşta karşılaştığı ötekileştirme ve nefret, evlatlık alınmasıyla farklı bir boyut kazanır.

Fanatik bir dindar olan McEachern, Joe'ya Hristiyanlığı dayak ve baskıyla öğretmeye çalışır. Katı kurallar içinde ahlak anlayışı oluşturmaya çalışan McEachern, Joe'nun kişiliğinde iz bırakan en önemli kişilerdendir. Sonrasında yaşadığı ilişkilerinde hayatına giren kadınlar, zenci oluşuna vurgu yapar. Christmas, zenci- beyaz ne olduğunu hiçbir zaman bilemez ve onun bir kişiliği olduğu, bu kavramların ötesinde bir birey olduğu önemsenmez. Yaşadıklarıyla birlikte katı, donuk bir surete bürünür.

Roman elbette Christmas'ın çocukluğuyla başlamaz. Faulkner'da kronolojik bir akıştan söz etmek pek mümkün değildir. Yazar, olayları zamanda ileri- geri gidişlerle aktarır. Son halinden yola çıkarak aktardığı olaylar, o ana gelinmesine neden olan bütün kritik eşiklerin yazarın belli bir düzen içinde vermesiyle anlam kazanırlar. Romanın baş kişisi olan Joe Christmas'a ait hayat hikayesi, içine doğru dönen sarmal bir yapıdayken, onun hikayesinden bağımsız ama paralel bir ilerleyiş gösteren Lena Grove'un hikayesi ise kronolojik düz bir yapıda ilerler. Lena Grove'un hamile olması ve çocuğunun babasını bulmak için uzun bir yola çıkmış olması durumu, teknik olarak ona ait hikâyenin de düz bir akış içinde verilmesiyle örtüşür. Reel zaman içinde Christmas'ın yaşadığı kasaba, bu kasabada zencileri sevdiği bilinen yaşlı bir kadının öldürülmesi ve Christmas'ın cinayet günü ortadan kaybolması sırasında kasabadaki farklı insanların ayrıştırıcı söylemlerine tanık oluruz. Lena Grove'un hikayesi ve kasabaya gelişi, kasabada yaşayanların zencilere olan nefretini net bir şekilde görebilmemizi sağlar. Lena Grove, bulunduğu her yerde arka plandaki konuşmaları duymamızı sağlar. Kitapta onuncu bölüme kadar Christmas'ın neler yaşadığı aktarılır. Sonrasında cinayete kurban giden Mrs Burden'la olan karşılaşması ve ilişkisini okuruz. Beyazların arasında büyüyen ve beyaz olmasına rağmen zenci kanı taşıması nedeniyle istenmeyen Christmas, zencilerin arasında yaşamak yönünde bir tercihte bulunur. Fakat burada da beyaz görünmesi nedeniyle kabul görmez ve dışlanır.

Christmas hiçbir yere tutunamamanın, dışlanmanın verdiği ruh hali nedeniyle insanlarla arasına nefreti büyüttüğü bir mesafe koyar. Mrs. Burden'in göz yummasıyla onun evine girip çıkar ve birlikte olmaya başlarlar. Birliktelikleri sırasında Burden'in da zenci olduğunu vurgulaması Christmas'a içinden bir türlü çıkamadığı döngüyü hatırlatır. Burden zencilere yardımcı olan, zencileri koruyan tavrıyla verilse de zencilerin beyazların laneti olduğuna inanır. Bu sınavı vererek vicdanını rahatlatmayı amaçlar.

Amerika'daki ırkçılığı olay akışını kesmeden ve ırkçılığı var edenlerin gözünden aktarır Faulkner.

Yazar, Christmas üzerinden yaşanan aşağılama, yok sayma ve nefret söyleminin nasıl ezbere yayıldığını aktarırken, insanların üzerine düşünmeden benzer duyguları birbirine aktardığını, mantıkla açıklanamayacak davranış ve söylemlerinin birbirilerine cesaret verişini gözler önüne serer. Lena Grove ve Christmas'ın yolu bir şekilde kesişir. Her ikisi de kasabalılar tarafından yargılanan, acıma ve nefret duygusu uyandıran bu kişiler, toplumun tanrıya sığınarak ve tanrının adını kullanarak işlediği günahların bir bedene bürünmüş halidir. Romanı çeviren Murat Belge, Christmas'ın yaşı ve isminden yola çıkarak Faulkner'in modern bir İsa resmi çizdiğini belirtir. "Christmas, çağımızda bütün insanlığın günahlarını kendi omuzlarına yüklenen kurbandır." (s,11) Christmas'la ortaya konan kötücüllüğe rağmen Lena Grove ise bebeğiyle bir başına yollara düşmesiyle yaşamı olumlayandır. Herkesin düşüncelerine, olumsuz inançlarına kulaklarını kapatır ve inandığı yolda bütün iyi niyetiyle yürür. Yazar, iyilik ve kötülüğü siyah-beyaz oluş üzerinden değil vicdanlı olup olmamak üzerinden tanımlar adeta.

Roman, ele aldığı konu bakımından oldukça ses getirmesinin yanı sıra teknik anlamda da çığır açmayı başarır. Faulkner'in romanlarındaki akış, alışkın olduğumuz akıştan farklı bir seyre sahiptir. Bölümlerde kronolojik ilerleyiş görmeyiz. Yaşanan andan geçmişe bağladığı, kahramanı bizlere tanıttığı bölümler yer alır. Bu geriye dönüş doğrudan çocuklukla da başlamayabilir. Bilinç akışı tekniğinin mümkün kıldığı zihinde aniden beliren anlar da birbirine bağlanabilir. İç monolog ve diyalogların iç içe verildiği bu nedenler birden fazla zaman ve olayın birlikte verildiği satırlar okurken yorucu olabilmektedir. Bundan ötürü Faulkner'ı okumak, çözümlenmek epey güçtür. Teknik olarak kullanılan bu karmaşık ilerleyiş, kurgulanmış olan karaktere yani Joe Christmas'ın iç dünyasına, savrulularına da uygundur. Dağınık anlatım Christmas'ın arafta kalışını, kendini tanımlayamaması, bir kimlik geliştirememesini tamamlamıştır. William Faulkner'in anlattıklarıyla yerli, ulusal kaldığını söylemek mümkün fakat Amerika'nın ırkçılıkla olan tarihsel geçmişinden yola çıkarken evrensel olana da ulaşmayı başarmış. Bunu yaparken yalnızca beyazların gözünden tespitlerle değil zencilerin tepkisel şekilde ortaya çıkan ötekileştirme eğilimlerini de ortaya koyarak yapmıştır. Yaşadığı zaman ve toplumla hesaplaşmayı başaran, karmaşık ama bir o kadar da sarsıcı bir metin ortaya koymuştur.

Derya Gülder **Ben Sen İsem Biz Kimiz?**

Doğmuş ama uyuyan, yaratılmış ama dondurulan, var olmuş ama savrulan, sınırlandırılmış ama susan, yok olmuş ama yaşayan ve buna devam eden on binlercesinden biriyiz... Sen ya da ben herhangi sıradan “biri” değiliz. Doğumumuz ile başlayan bu serüvende biz istesek de istemesek de “biri” olmak zorundayız. Birinin sevemediği ya da sevdiği, birinin olan ya da olamayan çocuğu, birilerinin sana baktığında seni tanımlayacağı, kimine göre zehir kimine göre panzehir tadında kelimelerinin başkâtibi, varlıklarından haberdar olamadığın “biri”lerinin bizi görmeden bize sunacakları satranç tahtasındaki taş olmak zorundayız. Hani o birileri dediğimiz “biri”lerinin de “Ben oynamıyorum, sadece siyah ya da beyaz bir satranç karesi olmak istiyorum” demeye hakları yoktur. Henüz yaşayan sevgili dünyalı “biri”nin bilmesini isterim ki, o birilerinden “biri”si olabilme lütfuyla “Dünyanın sonuna doğmuşum, ölmüşüm de haberim yok...” deme hakkının da olamayacağı gerçektir. Dünyanın sonuna da doğsa, ölmüş de olsa birilerinin dünyanın sonunda aşağılayabileceği “biri” ya da öldüğünde tahtadaki taşların yerlerini beğenmeyen şahımızın öngörüsüyle ödüllere boğulan bir “Halk Sanatçısı” da olabileceğini bilerek varlığını sürdürmelidir...

Biri”nin yok oluşunda, varlığını anımsatan silüetinin dahi istemediği ve hiç bulunmadığı sınırlar içine hapsedilişi; varoluşunda hissedebildiği prangalarının naçizane yadigârıdır. Eğer azınlık bir grubun içinde iseniz siz değil onlar sizi ele avuca sığdıramaz da sonunda gerekli gördükleri yere, özenebezene izinsiz sızdırırlar.

Bir gün boyunca hiçbir şey yapmadan bulunduğunuz odada oturmayı denerseniz, hiçbir şey yapmadığınızı iddia ettiğiniz dünyada, hareket ettirilmeyen bir satranç taşını simgellersiniz. Siz siyah mısınız, beyaz mısınız? Taşlar hep eksiliyor, biz bir köşeye oturup sorgulamama eylemindeki ısrarcılığımız ile oyunun dengesizliğindeki girdabı derinleştirmiş oluyoruz. Herhangi bir etnik grubun bir diğerine üstün gelmesine zemin hazırladığımızı hangi anne babanın gözlerine bakıp ölüme terk ederken hissedeceğiz? Nefes alan lakin ölü doğmuş çocukların binlercesinden birinin yetişmiş hali ile karşılaşmadan, “bizi” sorgulamadan konumlandıkları tablonun hangi köşesinde, sonuçlarını yaşadığımız nedenleri görmeyi deneyeceğiz? Bazen tablonun o kadar içindeyizdir ki bakamadığımız şeyi göremeyiz. Büyütecini içinden çıkıp bakmaya başladığımız o ilk an, oyunun gidişatını değiştiremeyeceğimize olan inancımız sanki dokunsak çarpılacakmış gibi hissettirdikleri elektrik direğine dönüşürken taşların birbirini yiyip bitirmesine seyirci kalmanın iyi olacağını düşünürüz. Lakin atladığımız nokta tam olarak da burası... Renginizi, yerinizi, şeklinizi, hangi kare sınırları içinde kalacağınızı siz belirleyemiyorsunuz; ancak kaldığınız süreyi o savaşın içinde belirleme hakkına sahipsiniz. Çünkü size, yalnızca sizin için doğru gelen lakin karşı oyuncu için yanlış olabilen bir denkleme sıkışıp kaldığınız bir dünya sunuluyor. Çünkü sen ve ben, suda yaşama hevesine inandırıldığımızı bakamayıp boğmak için bile uğraşmadıkları nefesimizi kestiklerini göremiyoruz. Çünkü biz, o taşlardan olduğumuzu hissedemeyecek kadar su yutmaya, ait olmadığınız yere sahip olma hissine alıştırdık. Hayatınızdaki zorunlu bir şekilde dâhil edildiğiniz karelerin sonuçlarından ziyade nedenini hissedene kaç kişiyiz...

Birileri içinden “biri”si muhakkak nereli olduğunuzu bugün değilse yarın bize soracaktır. Peki, biz nereli idik? Gelişmiş sistemlerimiz kaç yıl öncesindeki soy bağınızı size sunabiliyordu? Bu dünyada hepimiz aynı karede, aynı renkte, aynı tarafta ve belki de aynı arafta olduğumuzu fark etmeden gerçek soyağacınızın size öğretildiği gibi olduğuna ne kadar da eminsiniz... Dünya üzerinde ilk biyolojik ırk savaşlarımızın nerede başladığı, tarihin resmi kayıtlara geçemeyen dünyasında neler olup bittiği ve sizin varoluşunuza kadar gelen dünya şekillenmesinde hangi ırka ait olduğunuzu bilmenizi sağlayan bir skala mevcut değildir. Bizim hangi etnik gruba ait olduğumuz bizden çok daha fazla işine yarayacak insanlar tarafından geliştirilmiş bir önyargı demetidir. Demetin içinde küstüm otu, kırmızı güller, birkaç karahindiba bile var. Lakin birilerimiz kendimizi öyle çok kaptırmışız ki kırmızı güle dokunabilmek için günah keçisi seçilen küçücük otu küstürdüğümüzü farkına varmamışız. Demeti hazırlayan karahindibadan da bihaber olacak ki demetini süsleme eylemi başarısız olacağı benziyor. Güllerden ne istiyorduk, onların da her gül gibi bir gün solacağı aşikâr... Bu demetin daha süslü olması gerekirken sadece kırmızı güllerini eklemeleri de bize göre öyle anlamsız birilerine göre öyle istisnasız intizamlı ki... Bir zamanlar rengârenk olan bu demete şimdilerde gül dışında koydukları bitkiler, ses çıkarmamızın engellenmesine onlar için yetebilmeliydi. 1960’lı yıllara kadar Birleşik Krallık’ta tüm beyaz olmayan insanlara “coloured”(renkli) denilmekteyken bir süre sonra bir hakaret terimi olarak kullanılmaya başlanan, yalnızca “siyah insanlar” denilmesinin siyasi açıdan bize yansıtılmayan birçok nedenini düşünüyorum. Çünkü ben ve sen olan “biz”in, mutlu bir şekilde yaşayabileceği renklerden yalnızca biri demete eklendi. Çünkü yalnızca birinin sunumu diğerinin konumu, senin ve benim “biz” olmasını engelleyebilirdi.

Yine bir aşk hikâyesinin sonuna geldik, birbirimizi bile tanıyamadan “biri”leri ipin üzerinde karşıya geçebilsin diye “bizi” görünmez bir denge tahtası yaparak ayıracaktı... Gerçi cambazların pek karşıya geçme niyetleri olduğundan şüpheliyim.

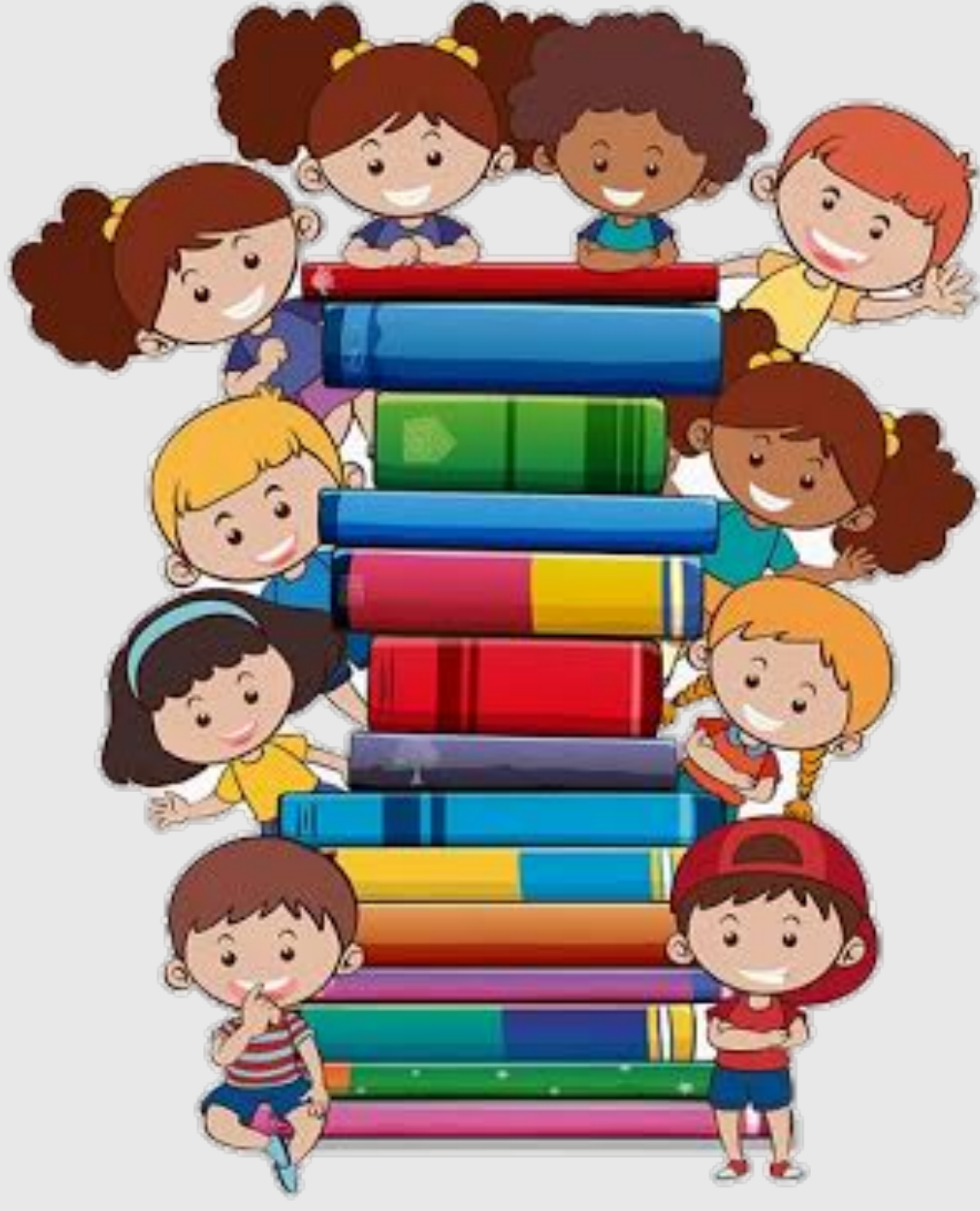

Çünkü aynı ipin üzerinde kardeşçe geçinmek yerine kallesçe eğlenmenin ehemmiyetini, uğultular üzerinde kutlamalar eziciliğinde vurgulamaya devam edecek birilerine hep ihtiyaç olacaktı.

Daha doğmadan giyeceğimiz rengin hazır olduğu, konuşacağımız dilin, eğitileceğimiz kültürün, yaşayacağımız sınırların, ilk söylememiz gereken kelimenin dahi belirsiz olamadığı bir gökyüzünde öğretmeye nesiller boyu devam ettireceğimiz bir ayrımcılığı, tablonun çok içindekilerin hissettirmesi ve yeni yıldızlar doğurması kadar doğal ne olabilirdi? Bu nedenle sorgulamak tehlikelidir, bu nedenle çok düşünmenin sonu deliliktir(!).

Günün birinde gökyüzünde kara deliklerin varlığına, yeryüzünde karahindibaların tohumlarına minnettar olacağız. İşte o vakit; beni okuduğunda gördüğün sen ile sana yazdığımdeki ben, özgürce kalpleri soydaş, yolları parlak, ırkları yoldaş, ruhları pak, zihinleri çağdaş birilerinden saklanmadan, birilerini öldürmeden, biricikleşenleri dengede tutmaya çalışmadan “biz” olabileceğiz... Bizi biz yapan ne varsa hepsini yok etme, ayırma, ötekileştirme isteği, satranç tahtasındaki şahın hiç değildir. O sadece bununla aşılınmış ve esas oyun kurucuların beraberlik yerine galibiyeti görme arzusundan kaynaklıdır. Tüm ırkçılığa maruz kalan ve buna maruz eden herkes arzuların yerine gelmesi için var olmaya devam etmek zorundadır. Biz taşlar ise birbirimizle savaşıyoruz sanıp “Kim daha iyi Rocky?” oyununu farkında olalım ya da olmayalım oynamaya devam edeceğiz. Belki asırlar sonra “biz”, siz olsanız da “ben ve sen” olmayacağız. Biz, henüz su yutmaya doğmamış ve bizi alıp istediği yere götürebilecek hortumun içine doğmayı bekleyen binlerce çocuklarız... Benim, “biz” için hâlâ köksüz bir umudum var!

Bizden Haberler

Çocuk Öyküleri Seçkisi

Yazı –Yorum Dergi ve Paris Yayınları ortak çalışması, ‘Çocuk Öyküleri Seçkisi ‘ için başvurular başlamıştır. Konu “Serbest” olup, 7- 10 yaş grubuna uygun öyküler yazmaya ilgi duyan 18 yaş üzeri tüm edebiyat severlerin katılımına açıktır. Eserlerin değerlendirmeye alınabilmesi için son katılım tarihi 10 Ağustos.2021 'dir Değerlendirmeye konu öykü, yazarın kısa özgeçmişiyle birlikte; oykuseckisi1@gmail.com adresine gönderilmelidir.

Edebiyat Gazetesi

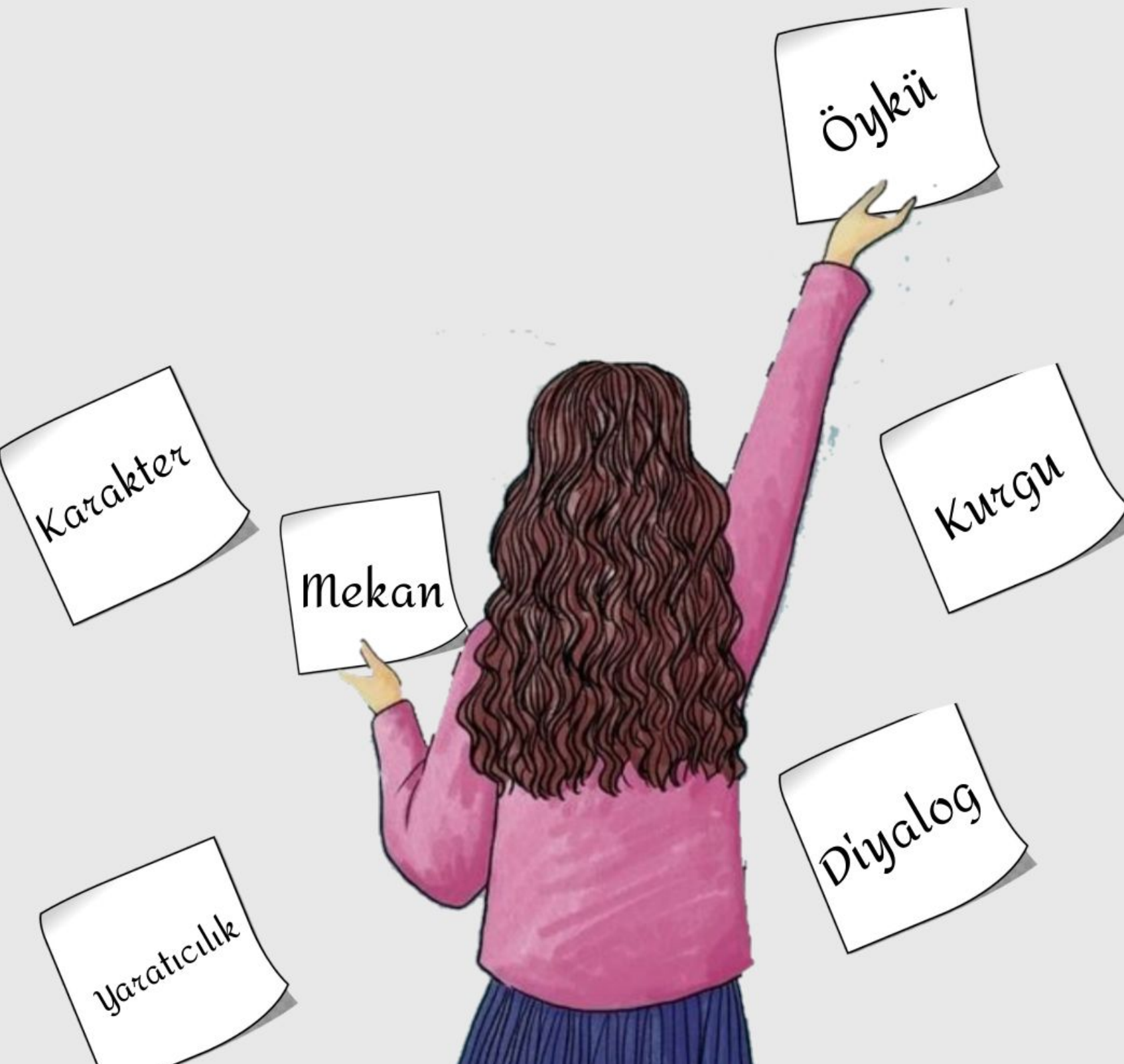
Konusu edebiyat olan ilgi çekici, heyecan verici, merak uyandıran, eğiten, bilgilendiren, şaşırtan her türlü özgün içeriğe yer verecek olan Edebiyat Gazetesi çok yakında okur ile buluşuyor. Benim de söyleyecek sözüm var diyen herkesi bekliyor. gazete@edebiyatgazetesi.org

Online Öykü Atölyesi

Başlangıç: Ağustos-Eylül
Saat:20:30-22:30
4 Hafta

Atölyede, öykü yazmak isteyenlere hem teorik bilgiler vermek hem de pratik yapmalarına olanak verecek bir sistem uygulanıyor.

*Din, dil, ulus ayrımıclığı olmayan
yeni bir dünya yaratalım.*

Charlie Chaplin

